

Spoštovani otroci, starši in vsi drugi, ki skrbite za dobro otrok

Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, dr. med.
varuhinja človekovih pravic

Pred vami je bilten Varuha človekovih pravic RS (v nadaljevanju: Varuh), ki ga posvečamo dvajseti obletnici sprejetja Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah. V objavljenih prispevkih smo zbrali, kolikor je le mogoče različne, a celovite informacije o otrokovih pravicah. Opozarjamo na razne probleme in odprta vprašanja, s katerimi se srečujemo pri vsakdanjem delu Varuha, ter na možne rešitve, ki niso vedno le v spremembah predpisov, saj dostikrat zahtevajo le premik v našem razmišljanju in ravnanju.

Ali smo v svojih prizadevanjih uspešni, nam lahko poveste tudi vi, bralci biltena. Zato vas vabimo, da nas seznanite s svojimi razmišljanji, predlogi, pripombami, pa tudi kritikami, ki bodo pripomogle k izboljšanju našega dela. Še posebej bomo veseli odzivov mladih, saj se njihov glas pogosto ne sliši dovolj.

Varuh se z otrokovimi pravicami ukvarja že od začetka delovanja v letu 1995. Ker so se posamezne pritožbe in prijave kršitev otrokovih pravic (tudi) statistično izgubile v množici drugih, te podatke od leta 2002 vodimo posebej. Po začetni nagli rasti števila pobud s področja otrokovih pravic se je v zadnjih letih njihovo število ustalilo pri približno 240 pobudah na leto, kar pomeni približno osem odstotkov vseh pobud, ki jih letno prejme Varuh.

Ker v Sloveniji nimamo posebnega varuha otrokovih pravic, si prizadevamo za čim večjo prepoznavnost Varuha zlasti med šolsko mladino. Zato smo vsebino biltena, ki je pred vami, namenili predvsem šolajoči se mladini. Prilagodili smo jo njihovim težavam in vprašanjem, manj pa se tokrat ukvarjamo s problematiko družinskih odnosov in z njimi povezanimi sodnimi postopki, kar je sicer naše (pre)pogosto delo.

V počastitev dvajsete obletnice sprejetja Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah smo letos oktobra skupaj z Državnim zborom Republike Slovenije in Ministrstvom za zunanje zadeve organizirali mednarodno konferenco o otrokovih pravicah. Konferenca se je udeležil tudi Thomas Hammarberg, komisar za človekove pravice pri Svetu Evrope. Še posebej smo ponosni, da nam je uspelo slišati tudi glas mladih, ki nam bo pomembno vodilo tudi pri nadaljnjem delu.

Prepričana sem, da boste v biltenu našli zanimive prispevke in informacije.

Ob 20. obletnici Konvencije o otrokovih pravicah

Kako Varuh varuje pravice otrok?

Naše pravice - skrajšana in ilustrirana različica Konvencije o otrokovih pravicah

Telefoni za otroke in mladostnike

Zagovornik – glas otroka

Mednarodna konferenca o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem

Urška Jazbec,
OŠ Šoštanj,
podružnica
Ravne

Nudi prvo socialno in osebno pomoč otrokom in mladim v stiski in po potrebi tudi zatočišče – sprejem v krizni center do rešitve težav (možnost bivanja do treh tednov), na voljo je neprekinjeno 24 ur na dan, vse dni v letu, namenjen je vsem otrokom in mladostnikom od 6. do 18. leta starosti.

Več o kriznih centrih na spletnih straneh Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/preprecevanje_nasilja_v_druzini/.

Krizni center za otroke –
Hiša zavetja Palčica

Center za socialno delo Grosuplje

Za otroke v predšolskem obdobju (od 0 do 6 let)

Taborska 13, Grosuplje

Telefon: 059 922 866, 040 194 192, 040 194 193

E-naslov: hisa.palcica@gmail.com

Center za socialno delo Celje

Ipavčeva 8, Celje

Telefon: 03 493 05 30, 031 576 150

E-naslov: kriznicenterzamlade@t-1.si

Center za socialno delo Maribor

Trubarjeva 27, Maribor

Telefon: 051 324 211

E-naslov: kcm-mb@gov.si

Center za socialno delo

Ljubljana Bežigrad

Ravbarjeva 11a, Ljubljana

Telefon: 01 236 12 22, 041 419 121

E-naslov: kcm lj@siol.net

Center za socialno delo

Murska Sobota

Lendavska ulica 15a, Murska Sobota

Telefon: 02 534 85 82, 031 304 601

E-naslov: kcm.ms@siol.net

Center za socialno delo

Slovenj Gradec

Ozka ulica 1, Slovenj Gradec

Telefon: 02 885 01 11, 041 301 050

E-naslov: csd.krizni.center@gov.si

Center za socialno delo Radovljica

Alpska cesta 15, Lesce

Telefon: 04 531 69 30, 040 436 530

E-naslov: krizni.center@telemach.net

Center za socialno delo Krško

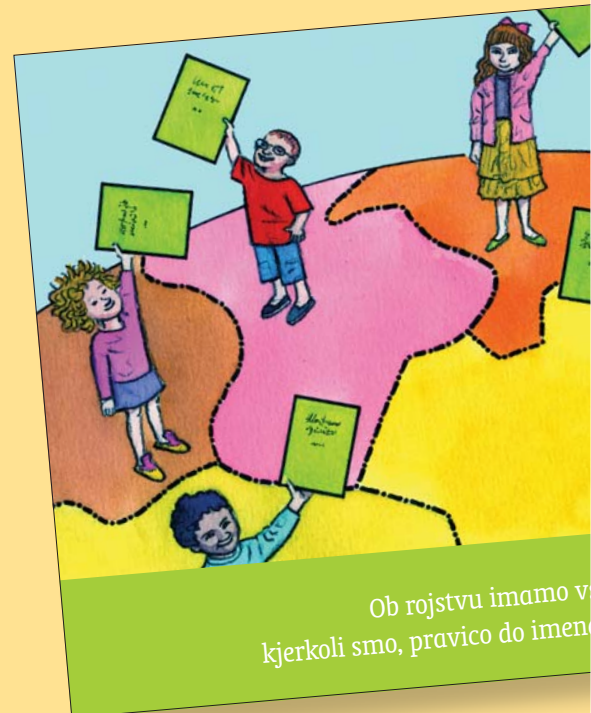
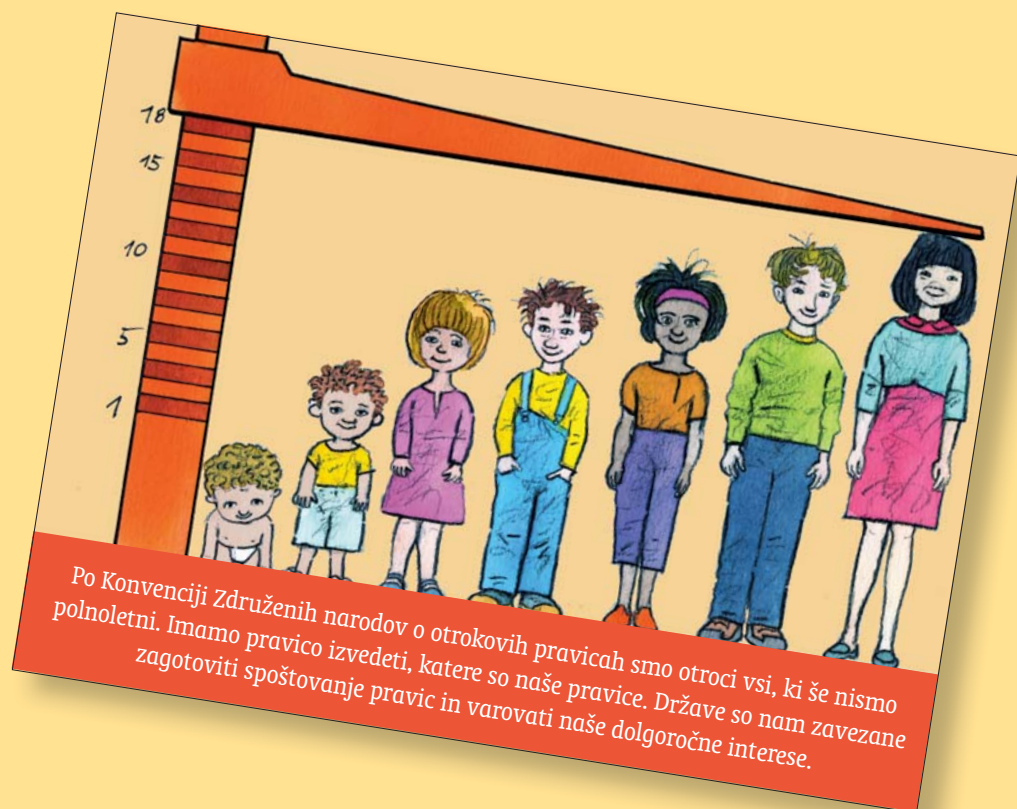
Cesta krških žrtev 11, Krško

Telefon: 07 490 51 77, 041 795 885

E-naslov: kcmkrsko@sint.net

Naše pravice

Skrajšana in ilustrirana različica
Konvencije o otrokovih pravicah

Meje med pravicami in koristjo otrok

Na Varuha se je obrnila svetovalna delavka šole z vprašanji o mejah med pravicami in koristjo otrok, koliko popustiti zahtevam staršev in do kod dopustiti razlikovanje med otroki iz verskih razlogov oziroma zaradi različnega prepričanja. Mnenja učiteljev o tem so različna. Šolo obiskuje precej učencev različnih veroizpovedi. Opisala je primere, ko so učitelji in drugi strokovni delavci v dilemi glede ukrepanja: ravnanje staršev učenk ob prireditvi, ki je v šoli potekala na pustni torek, ko so učenki brez opravičila in vednosti razredničarke pred pustovanjem odpeljali, domnevno zaradi drugačnega verskega prepričanja; ali desetletni učenki dopuščati enomesečno postenje v času ramadana; kako ravnati ob napovedi učenke, da bo po verski zapovedi začela nositi ruto. Ta vprašanja so aktualna, saj so konflikti med posameznimi pravicami, ki se nanašajo na svobodo misli, vere in izražanja v širšem smislu, vse pogostejši.

Šolski svetovalni delavki smo sporočili svoje mnenje. Pustovanje je bilo v šoli organizirano v okviru kulturnih dejavnosti, ki jih predvideva

predmetnik osnovne šole, zato je udeležba obvezna in je postopek za odsotnost učencev enak kot pri drugih urah pouka. Glede odločitve učenke oziroma njenih staršev o postenju v času ramadana je treba po našem mnenju to odločitev spoštovati, čeprav gre za otroke. Pogovor razrednika s starši bi bil morda primeren, če bi šlo za posebne zdravstvene težave otroka. Nošenje naglavne rute je izražanje verskega prepričanja, ki je ustavno varovano, najmanj s splošno svobodo ravnanja, ki se lahko izvršuje neposredno na podlagi ustave. V Republiki Sloveniji ni zakonskega določila, ki bi prepovedovalo nositi naglavno ruto ali to možnost omejevalo. Nošenja rute torej ni mogoče prepovedati, dokler ruta ne pomeni manifestacije, ki bi imela za posledico nestrpnost in podpihovanje sovraštva. Morebitno kakršno koli drugačno obravnavanje učenke iz tega razloga bi poleg kršenja pravice pomenilo neupravičeno diskriminacijo na podlagi deključine osebne okoliščine (nošenje takšne ali drugačne obleke).

Otroci migrantov v osnovni šoli

Učitelj osnovne šole nas je opozoril na težave otrok tujcev, ki ne znajo slovenskega jezika. Opisal je primer učenca albanske narodnosti, ki je bil, brez najmanjšega znanja slovenščine po prihodu družine v Slovenijo, vključen v sedmi razred osnovne šole. Otrok ni znal niti srbskega jezika. Učitelji na šoli so se znašli pred nepremostljivo oviro, saj mu niso znali podajati učne snovi v njem razumljivem jeziku. Od njih se je pričakovalo, da ga bodo ob ocenjevalnih konferencah in konec leta pravično ocenili. Ker je vse leto redno obiskoval pouk, so ga ob koncu šolskega leta ocenili, a z več negativnimi ocenami, saj fant ni osvojil minimalnega standarda znanj. Učitelj je sklenil, da položaj učencev, ki so se preselili v Slovenijo, ni dovolj dobro urejen in da jih je krivično ocenjevati, saj se nihče v nekaj mesecih ni sposoben naučiti jezika tako dobro, da bi razumel tudi učno snov.

Ugotovili smo, da je praksa ravnanja v šolah v teh primerih različna. Medtem ko so mnogi učitelji do mlajših učencev na razredni stopnji še lahko bolj popustljivi in menijo, da bodo otroci pomanjkljivosti v znanju zaradi jezikovnih ovir premestili pozneje, sta obseg in težavnost učne snovi na predmetni stopnji tolikšna, da to ni več mogoče. Na posameznih šolah jim nudijo nekaj dodatnih ur pouka slovenščine, ponekod pa se z njimi ukvarja svetovalna služba. Marsikje obiskujejo le dopolnilni pouk, posamezne šole pa so prepričane, da morajo za to poskrbeti starši oziroma bi morali to storiti že prej, preden so se

preselili. Šole za te primere nimajo navodil ali smernic, kaj storiti, kaj svetovati staršem in kaj od njih lahko zahtevajo. S temi vprašanji smo se zato obrnili na Ministrstvo za šolstvo in šport. Iz njihovega pojasnila izhaja, da imajo po Zakonu o osnovni šoli otroci tujcev ali priseljencev pravico izobraževati se pod enakimi pogoji kot državljani RS. Zanje se organizira pouk slovenskega jezika in kulture skladno z mednarodnimi pogodbami. Izobraževanje se na podlagi zakona izvaja tako, da jim šola prilagodi metode in oblike dela, jih vključi v dopolnilni pouk in druge oblike individualne in skupinske pomoči. Za svetovanje njim in staršem je na voljo svetovalna služba.

Ugotavljamo, da je problematika še vedno slabo sistemsko urejena, a se je, morda tudi na podlagi Varuhove zahteve, vendarle začela reševati. Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli je s 1. 9. 2008 prinesel spremembo in omogočil učiteljem, da lahko ocenjevanje učencev, ki ne znajo slovensko, v dogovoru s starši tudi prilagodijo. O tem odloči učiteljski zbor šole. Še vedno pa manjka rešitev v sistemu, ki bi omogočala, da se ti otroci v kratkem času naučijo osnov slovenščine, da bi zmogli v šoli izkazovati znanje glede na svoje sposobnosti in zavzetost za izobraževanje. Taka rešitev bi poenotila tudi ravnanje šol v teh primerih, kar je zdaj prepuščeno iznajdljivosti posameznega ravnatelja in drugih strokovnih delavcev ter njihovi občutljivosti za zaščito pravic otrok.

Ustava Republike Slovenije

41. člen (svoboda vesti)

Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno. Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja. Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja.

Konvencija o otrokovih pravicah

2. člen

1. Države pogodbenice spoštujejo in vsakemu otroku, ki sodi pod njihovo pravno pristojnost, jamčijo s to Konvencijo priznane pravice brez kakršnegakoli razlikovanja, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, invalidnost, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj otroka, njegovih staršev ali zakonitega skrbnika.

14. člen

1. Države pogodbenice spoštujejo otrokovo pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi.

2. Države pogodbenice spoštujejo pravice in dolžnosti staršev oziroma zakonitih skrbnikov, da otroka pri uveljavljanju te pravice usmerjajo na način, prilagojen njegovim razvojnim zmožnostim.

3. Glede svobodnega izražanja veroizpovedi ali prepričanja so dopustne le tiste omejitve, ki jih določa zakon in ki so nujne za zavarovanje državne varnosti, javnega reda, zdravja ali morale ali pa temeljnih pravic in svoboščin drugih.

Zakon o osnovni šoli

10. člen (tujci državljani)

Otroci, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Republiki Sloveniji, imajo pravico do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije.

Za otroke iz prejšnjega odstavka se organizira pouk materinega jezika in kulture v skladu z mednarodnimi pogodbami.

Za otroke iz prvega odstavka tega člena, ki potrebujejo pomoč pri učenju slovenščine, se ob vključitvi v osnovno šolo organizira tečaj slovenščine.

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli

19. člen (prilagoditve ocenjevanja)

Za učence, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: učenci tujci), se lahko v dogovoru s starši prilagodijo načini in roki za ocenjevanje znanja, število ocen ter drugo. Znanje učenca tujca se lahko ocenjuje glede na njegov napredek pri doseganju ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih.

Če se učenec zaradi preselitve vključi na šolo, ki izvaja program osnovne šole po prilagojenem predmetniku za osnovno šolo na narodno mešanem območju, se znanje učenca pri pouku italijanščine in madžarščine kot drugega jezika lahko ocenjuje glede na njegov napredek pri doseganju ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih.

O prilagoditvah iz tega člena odloči učiteljski zbor. Prilagoditve za ocenjevanje znanja se upoštevajo največ dve šolski leti.

Konvencija o otrokovih pravicah

9. člen

1. Države pogodbenice jamčijo, da otrok ne bo proti volji staršev ločen od njih, razen če v skladu z veljavnim zakonom in postopki pristojne oblasti v sodnem postopku odločijo, da je takšna ločitev nujna za otrokovo korist. Takšna odločitev je lahko v določenem primeru, kot je zloraba ali zanemarjanje otroka s strani staršev ali ko starša živita ločeno in je potrebno odločiti o otrokovem prebivališču, neizogibna.

2. V kateremkoli postopku v skladu s 1. točko tega člena imajo vse prizadete stranke možnost sodelovati v postopku in izraziti svoja mnenja.

3. Države pogodbenice spoštujejo pravico otroka, ki je ločen od enega ali od obeh staršev, da redno vzdržuje osebne stike in neposredno zvezo z obema, razen če je to v nasprotju z njegovimi koristmi.

18. člen

1. Države pogodbenice bodo z vsemi svojimi močmi zagotovile priznanje načela, da sta oba starša enako odgovorna za otrokovo vzgojo in razvoj. Starši ali, odvisno od primera, zakoniti skrbniki imajo glavno odgovornost za otrokovo vzgojo in razvoj. Otrokove koristi so njihova poglavitna skrb.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih

113. člen

1. Roditeljsko pravico izvršujeta starša sporazumno v skladu z otrokovo koristjo. Če se sama o tem ne sporazumeta, jima pri sklenitvi sporazuma pomaga center za socialno delo.

2. Kadar starša ne živita skupaj in nimata oba varstva in vzgoje otroka, odločata o vprašanih, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj, oba sporazumno, v skladu z otrokovo koristjo. Če se sama o tem ne sporazumeta, jima pri sklenitvi sporazuma pomaga center za socialno delo.

O vprašanih dnevnega življenja otroka odloča tisti od staršev, ki ima otroka v varstvu in vzgoji.

3. Če se starša v primerih iz prejšnjih odstavkov tudi ob pomoči centra za socialno delo ne sporazumeta o vprašanih, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj, odloči o tem na predlog enega ali obeh staršev sodišče v nepravdnem postopku. Predlogu mora biti priloženo dokazilo pristojnega centra za socialno delo, da sta se starša ob njegovi pomoči poskušala sporazumeti o izvrševanju roditeljske pravice.

4. Preden sodišče odloči, mora o otrokovi koristi pridobiti mnenje centra za socialno delo. Sodišče upošteva tudi otrokovo mnenje, če ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral in če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice.

5. Kadar je eden od staršev zadržan izvrševati roditeljsko pravico, jo izvršuje drugi od staršev sam.

Omejevanje vpogleda v učni uspeh otrok

Varuhu se je pritožil oče treh otrok, nad katerimi je skrbništvo po razvezi prevzela nekdanja žena. Navajal je, da želi pri skrbi in vzgoji svojih otrok aktivno sodelovati. Zataknilo se je v šoli, ki jo obiskujejo otroci, saj je svetovalna delavka od njega zahtevala nekakšno potrdilo oziroma dovoljenje njegove nekdanje žene, da se sme zanimati za učni uspeh svojih otrok. Dovoljenje bi moralo biti notarsko overjeno. Zahteva svetovalne delavke ga je presenetila, zato se je obrnil na nas.

Pobudniku smo pojasnili, da mu je svetovalna delavka omejila izvrševanje roditeljske pravice, v delu, ki se nanaša na sodelovanje s šolo, oziroma pri pravici, da je seznanjen z ucnim uspehom svojih otrok. To, da oba starša izvajata roditeljsko pravico, je treba razumeti kot pravico

otroka. Zato je bilo ravnanje svetovalne delavke napačno in ni imelo podlage v veljavnih predpisih. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur. list RS, št. 69/04) v 113. členu določa, da starša roditeljsko pravico izvajata sporazumno v skladu z otrokovo koristjo. Če starša ne živita skupaj in ne izvajata varstva in vzgoje otroka oba hkrati, odloča o vprašanih dnevnega življenja otroka tisti od staršev, ki mu je otrok zaupan v varstvo in vzgojo. O vprašanih, ki so ključna za otrokov razvoj, pa morata starša doseči soglasje, po potrebi ob sodelovanju pristojnega centra za socialno delo. Če soglasja ne moreta doseči, mora o takšnih vprašanih odločiti sodišče.

Na podlagi informacij, ki jih je prejel pri nas, so se stvari rešile. Svetovalna delavka se mu je za svoje ravnanje opravičila.

Pravica otroka, da o vprašanih, pomembnih za njegov razvoj, odločata oba starša sporazumno

Ko se starši odločijo, da ne želijo več živeti skupaj in se otrok (lahko jih je tudi več) zaupa v varstvo in vzgojo enemu od staršev, drugi pa ima z otrokom določene stike, se v praksi pogosto pojavljajo težave, povezane s tem, o čem lahko odloča samo eden od staršev in o čem lahko odločata le oba starša skupaj. Tudi, ko starši ne želijo več ohranjati svojega partnerskega odnosa, morajo še vedno ohranjati starševski odnos, ki so ga vzpostavili do skupnega otroka. Zakon pravi, da starši vedno, tudi če ne živijo skupaj, o vseh stvareh, ki lahko pomembno vplivajo na otrokov razvoj, odločajo sporazumno. Če tak sporazum nikakor ni mogoč, potem o tem odloči sodišče. Vendar je za otroka vedno bolje, da starši tak sporazum dosežejo, saj so lahko sodni postopki precej dolgi in neprijetni za vse vpletene in tako lahko stvari le še poslabšajo.

Zadeve, ki lahko pomenijo odločilni vpliv na otrokov razvoj, so lahko v različnih primerih zelo različne. Posebej pa izpostavljamo tiste, ki jih srečujemo pogosteje in pri katerih o tem, ali so ključne ali ne, ne bi smelo biti dvoma. Ena od takšnih je kraj otrokovega bivanja. Če se otrok z enim od staršev po ločitvi odseli nekaj ulic stran ali na drugi konec naselja, to nanj praviloma ne more imeti posebnega vpliva, drugače pa je, če se preseli tako daleč, da izgubi stik, ki ga je imel s sosedi, prijatelji in drugimi osebami, s katerimi se je družil v prejšnjem okolju. Takšna selitev je torej mogoča, če se z njo strinjata oba starša, sicer pa mora o tem odločiti sodišče, in to le v primerih, ko je taka selitev otroku v korist. Posebej v primerih, ko sta oba starša zelo skrbna in primerna roditelja in je otrok na oba čustveno navezan, lahko sodišče to upošteva tudi pri odločitvi, komu otroka zaupati v varstvo in vzgojo. Če bi se rad eden od staršev preselil nekam daleč, je mogoče bolje, če se otrok zaupa v varstvo in vzgojo tistemu, ki bo živel v otrokovem starem okolju.

Vprašanje, o katerem morajo starši odločiti sporazumno, je tudi, kateri vrtec ali šola bo otrok obiskoval. Prepis otroka v drugi vrtec ali šola ne bi smel biti mogoč, če se drugi od staršev s tem ne strinja, razen če o tem odloči sodišče. Obravnavali smo pobudo, ko je šola želela otroka vpisati brez soglasja enega od staršev. Ko smo šoli pojasnili svoje stališče, se je ta odločila, da brez soglasja obeh staršev vpis otroka ni mogoč.

Takšna vprašanja, ki so lahko pomembna za otrokov razvoj, se pojavljajo tudi glede večjih medicinskih posegov oziroma drugih posegov, ki lahko vplivajo na otrokovo zdravje. Takšna vprašanja se lahko pojavljajo tudi na vseh drugih življenjskih področjih. Pomembno je, da se starši zavedajo, da morajo o vseh takšnih vprašanih odločiti skupaj in da vsaka samovolja enega od njiju pomeni neposreden poseg v pravice otrok. Zato se morajo na takšno samovoljo staršev ustrezno odzivati tudi državni organi ali nosilci javnih pooblastil, ki za to izvedo in so zakonsko zavezani, da vedno in povsod po uradni dolžnosti ščitijo koristi otrok. Pri vsem želimo še dodati, da je treba vedno, pri sprejemu vsake odločitve, ki se nanaša na otroka, upoštevati tudi otrokovo mnenje. To mnenje je mogoče upoštevati le skladno z njegovo razvitostjo, stopnjo razvoja in sposobnostjo razumevanja posamezne odločitve in njenih posledic. Pri res majhnih otrocih seveda takšne pravice otroka do soodločanja tako ni mogoče priznati, pri starejšem otroku pa je treba njegovemu mnenju dati ustrezno večjo težo. Naj še dodamo, da je otrok, ko dopolni petnajst let, upravičen popolnoma sam odločati o svojem zdravju, čeprav je njegova odločitev povsem drugačna od tiste, ki bi jo radi sprejeli starši.

Prešolanje otrok v primeru nestrinjanja enega od staršev

Ob začetku šolskega leta 2007/2008 se je na Varuha človekovih pravic RS obrnilo nekaj ogorčenih staršev strditvijo, da ob prešolanju otrok šole ukrepajo samovoljno. Za ponazoritev, naj predstavimo le en primer. Mati dveh mladoletnih deklic se je konec avgusta odločila, da bo hčerki prešolala v kraj, kamor se je začasno preselila. Oče, ki je to le slutil, je na to opozoril matično šolo in zaprosil, naj oba starša povabijo na pogovor. Ker na matični šoli dogovor med staršema ni bil mogoč, je bilo dogovorjeno, da se v korist otrok počaka na odločitev sodišča o začasni odredbi. Šola, na katero je mati želela deklici prešolati, pa je kljub temu sledila želji matere. Mati ju je zato kljub odločnemu nasprotovanju deklic septembra prešolala. Konec novembra sta se deklici zaradi odločnega odklanjanja nove šole vrnili na prvo šolo.

Preseneča nas, da institucije, ki jim mora biti korist otroka poglavito vodilo v vseh aktivnostih, ki zadevajo otroka, samovoljno in s sklicevanjem na napačno interpretacijo zakonskih in podzakonskih aktov prekoračijo svoja pooblastila in se ob tem še celo sklicujejo, da ukrepajo v korist otrok. Takšno ravnanje nikakor ni v korist otrok, saj povzroča le zmedenost in podpira možnost manipuliranja z njimi. Zato smo na problem opozorili Ministrstvo za šolstvo in šport in predlagali, naj preprečijo nadaljnje samovoljno ukrepanje nekaterih šol.

Ministrstvo za šolstvo in šport je v odgovoru navedlo, da Zakon o osnovni šoli izhaja iz pred-

postavke, da gre pri vpisu oziroma prepisu otroka v osnovno šolo za soglasno odločitev obeh staršev. Iz tega razloga šole pri vpisu oziroma pri prepisu učenca v drugo šolo zavezujejo določila Zakona o osnovni šoli in uredbe vlade, zato se morata glede izdaje soglasja obe šoli posvetovati. Predpisi s področja osnovnošolskega izobraževanja šoli ne nalagajo, da bi v postopku vpisa oziroma prepisa preverjala, ali sta starša sporazumna. Vendar pa mora v primeru, ko je opozorjena, da se eden od staršev ne strinja z vpisom oziroma prepisom, izhajati iz določil Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki jasno določa (113. člen), da starši roditeljsko pravico izvršujejo sporazumno, v skladu z otrokovo koristjo. Če se sami o tem ne sporazumejo, jim pri sklenitvi sporazuma pomaga center za socialno delo. Zato ministrstvo z namenom, da ne bi bilo takih ravnanj, s katerimi bi se posegalo v otrokovo korist, napotuje šole na omenjena zakonska določila. Iz vsakodnevnih vprašanj, ki jih prejema na ministrstvu, pa sklepajo, da so šole kljub temu dostikrat v dilemi, ali določene formalne postopke, kot npr. prepis otroka razvezanih staršev, speljati ali ne. V teh primerih jih napotijo na pristojni center za socialno delo.

Glede na to, da se je po našem posredovanju ministrstvo do problema jasno opredelilo, predvidevamo, da bodo šole znale v primerih nejasnosti ali ko bodo opozorjene, da eden od staršev izraža nestrinjanje glede vpisa oziroma prepisa otroka, ukrepati v dobrobit otrok.

Živa Lutman, Gimnazija Nova Gorica - likovna gimnazija

Varstvo osebnih podatkov učencev

Učiteljice prvih razredov neke osnovne šole so Varuhu naslovile vprašanje, ali smejo staršem bodočih prvošolčkov skupaj z vabilom na srečanje na prvi šolski dan vnaprej posredovati še razporeditev učencev po oddelkih. Navajale so, da so to vedno storile v preteklih letih, saj so menile, da se starši s svojimi otroki lahko že prej pogovorijo, jim pojasnijo, kdo bodo njihovi sošolke in sošolci, ter jih tako bolje pripravijo na prvo srečanje in novo okolje. Zanimalo jih je, ali s tem posegajo v katero od človekovih pravic oziroma ali morda kršijo Zakon o varstvu osebnih podatkov.

Problem, na katerega se nanaša vprašanje, smo proučili. Zakonodaja s področja šolstva ne vsebuje skupnih zbirnih določb o zbiranju, hranjenju, uporabi, posredovanju in drugem obdelovanju osebnih podatkov, ki bi kot posebna ureditev veljale za celotno področje šolstva. Varstvo osebnih podatkov je urejeno le v zvezi s posameznimi

vprašanji in v različnih zakonih – predvsem v zvezi s posameznimi vrstami zbirk podatkov. Zato se za vprašanja, ki jih šolska zakonodaja ne ureja, uporabljajo določbe splošne zakonodaje o varstvu osebnih podatkov. Po Zakonu o varstvu osebnih podatkov (ZOVP) se osebni podatki lahko zbirajo, shranjujejo, spreminjajo, posredujejo ali drugače obdelujejo le, če je to določeno z zakonom ali če ima upravljavec zbirke pisno privolitev posameznika.

Imena in priimki učencev so osebni podatki. Učiteljicam smo sporočili svoje mnenje, da je vnaprejšnje posredovanje seznama učencev staršem z razporeditvijo po razredih z vidika ZOVP sporno. Priporočili smo, da z vabilom na prvi roditeljski sestanek tega staršem ne posredujejo. Lahko pa si starši imena otrok in morebitne druge osebne podatke na prvem sestanku prostovoljno izmenjajo.

Zakon o varstvu osebnih podatkov

6. člen

V tem zakonu uporabljeni izrazi imajo naslednji pomen:

1. Osebni podatek – je katerikoli podatek, ki se nanaša na posameznika, ne glede na obliko, v kateri je izražen.

14. Osebna privolitev posameznika – je prostovoljna izjava volje posameznika, da se lahko njegovi osebni podatki obdelujejo za določen namen, in je dana na podlagi informacij, ki mu jih mora zagotoviti upravljavec po tem zakonu; osebna privolitev posameznika je lahko pisna, ustna ali druga ustrezna privolitev posameznika.

15. Pisna privolitev posameznika – je podpisana privolitev posameznika, ki ima obliko listine, določila v pogodbi, določila v naročilu, priloge k vlogi ali drugo obliko v skladu z zakonom; podpis je tudi na podlagi zakona s podpisom izenačena oblika, podana telekomunikacijskim sredstvom, ter na podlagi zakona s podpisom izenačena oblika, ki jo poda posameznik, ki ne zna ali ne more pisati.

16. Ustna ali druga ustrezna privolitev posameznika – je ustno ali s telekomunikacijskim ali drugim ustreznim sredstvom ali na drug ustrezen način dana privolitev, iz katere je mogoče nedvomno sklepati na posameznikovo privolitev.

8. člen

1. Osebni podatki se lahko obdelujejo le, če obdelavo osebnih podatkov in osebne podatke, ki se obdelujejo, določa zakon ali če je za obdelavo določenih osebnih podatkov podana osebna privolitev posameznika.

2. Namen obdelave osebnih podatkov mora biti določen v zakonu, v primeru obdelave na podlagi osebne privolitve posameznika pa mora biti posameznik predhodno pisno ali na drug ustrezen način seznanjen z namenom obdelave osebnih podatkov.

Ustava Republike Slovenije

32. člen (svoboda gibanja)

Vsakdo ima pravico, da se prosto giblje in si izbira prebivališče, da zapusti državo in se vanjo kadarkoli vrne.

Ta pravica se sme omejiti z zakonom, vendar samo, če je to potrebno, da bi se zagotovil potek kazenskega postopka, da bi se preprečilo širjenje nalezljivih bolezni, se zavaroval javni red, ali če to zahte-vajo interesi obrambe države. Tujcem se na podlagi zakona lahko omeji vstop v državo in čas bivanja v njej.

Ali je zaklepanje šole omejevanje svobode gibanja?

Dijak srednje šole se je obrnil na Varuha z vprašanjem, ali je prepoved zapuščanja šolskega poslopja in zaklepanje šole omejevanje svobode gibanja. Navajal je, da je v hišnem redu šole zapisana prepoved zapuščanja šole v času petminutnih odmorov. Na šoli imajo organizirano varnostno službo in varnostniki izhode tudi fizično preprečujejo.

Svoboda gibanja je v prvem odstavku 32. člena Ustave Republike Slovenije opredeljena kot človekova pravica, ki vsakomur zagotavlja, da se prosto giblje in si izbira prebivališče, da zapusti državo in se vanjo kadar koli vrne. Pravica obsega torej svobodo gibanja v državi, kar pomeni, da se posameznik lahko prosto giblje po ozemlju Slovenije brez kakršnih koli omejitev (predhodnih prijav, dovoljenj). Zato vse obveznosti, ki so za posameznika predpisane v zvezi z gibanjem, pomenijo omejitve svobode gibanja.

Z zakonom je mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kadar tako določa ustava ali če je to nujno zaradi narave posamezne pravice ali svoboščine. To pomeni, da bi moral prepoved svobode gibanja v šoli določati najmanj kateri od šolskih zakonov. Toda tudi v tem primeru se pravica ne bi smela omejiti na splošno, temveč bi se lahko omejila v posamičnih primerih na podlagi splošno (zakonsko) določenih pogojev. To pomeni, da določba v hišnem redu šole nima neposredne podlage v predpisih. Pri tem je treba pripomniti, da ni nesporno, ali gre za omejitev svobode gibanja, kot jo določa 32. člen Ustave. Za preprečevanje izhodov iz šole v času pouka (tudi v času petminutnih odmorov) so razlogi, na primer nemoten potek vzgojno-izobraževalne dejavnosti, vzdrževanje reda.

Omejevalne ukrepe marsikje celo zahtevajo starši, ki ne želijo, da otroci v času pouka obis-

kujejo bližnjo trgovino ali lokal. Morda želi šola tako preprečiti prihode zunanjih obiskovalcev, ki lahko pridejo v šolo, če ni nadzora, in povzročijo škodo. Po drugi strani ni težko razumeti učiteljev in vodstva šole, ki želijo, da so dijaki pri pouku. Do dijakov imajo obveznosti in odgovornosti, ki jih jim poleg njihove stroke nalaga tudi zakon. Odgovorni so za uresničevanje njihovih pravic, na primer do izobrazbe, varnosti in telesne nedotakljivosti ter drugih. Če dijakov ni pri pouku ali če k pouku zamujajo, učitelji svojih obveznosti ne morejo uresničevati, kar pomeni najmanj kršenje predpisov. Izhodi iz šole v času petminutnih odmorov so težko izvedljivi, ne da bi dijak zamudil naslednjo učno uro.

Petminutni odmori imajo povsem drug cilj. So zato, da se dijak pripravi na naslednji predmet, da zamenja učilnico in drugo. Ker so človekove pravice omejene s pravicami drugih ljudi, morajo dijaki pri svojih zahtevah in željah to tudi upoštevati. Vendar fizično preprečevanje izhodov iz šole ni primerno. Zaklepanje šol je še posebej vprašljivo v primeru požara, potresa ali drugih nesreč, ki se v šoli lahko zgodijo. V paniki se lahko zgodi, da bo težko najti ključ ali osebo, ki bo šolo odklenila.

Ustrezni zakon bi torej moral določati ukrepe, ki jih šola sprejme za zavarovanje ljudi (pravica do varnosti in telesne nedotakljivosti vseh udeležencev) in premoženja. Zakon bi moral urejati tudi videonadzor, delo oziroma pooblastila varnostne službe in druge ukrepe, ki jih šole dejansko izvajajo. Pravilnik, tudi šolski red, mora le razčlenjevati ustrezne določbe zakona. Noben podzakonski predpis ne bi smel presežati meja podzakonskega urejanja in ne bi smel določati pravic, obveznosti in prepovedi, ki v zakonih manjkajo. Vendar se na področju šolstva prav to večkrat dogaja, na kar Varuh vedno znova opozarja šolske oblasti.

Tilen Cmok, OŠ Slivnica pri Celju

Konvencija o otrokovih pravicah

37. člen

Države pogodbenice bodo zagotovile, da:
a) noben otrok ne bo izpostavljen mučenju ali drugemu okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

Discipliniranje otrok pri športnih dejavnostih

Varuhinja človekovih pravic je bila opozorjena na ravnanje posameznih učiteljev športne vzgoje in trenerjev otrok v športnih klubih oziroma zvezah. Starši opisujejo nekatere primere discipliniranja otrok. Gre za zahtevne dodatne fizične naloge, ki jih morajo opraviti otroci za kazen, če so na učno uro zamudili, ali na treningu niso bili dovolj pridni in prizadevni, ali jim nečesa ni uspelo narediti v skladu s pričakovanjem učitelja oziroma trenerja in podobno. Posamezni konkretni primeri takega discipliniranja dejansko predstavljajo fizično kaznovanje, ki je za otroke zelo neprijetno in ponižujoče, saj so hkrati tarča posmeha svojih vrstnikov.

Presodili smo, da gre za primere nedopustnega ravnanja z mladimi, saj so nekatere opisane metode dela športnih učiteljev in trenerjev neprimerne, sporne z etičnega in moralnega stališča ter z vidika dostojanstva otrok.

Prav je, da staršem ni vseeno, kako se športni učitelji ukvarjajo z mladimi. Otroke jim namreč zaupajo prostovoljno, zato upravičeno pričakujejo primeren odnos do njih – najmanj tak, kot ga zahtevamo odrasli zase. Učitelje športne vzgoje in trenerje smo z izjavo za javnost opozorili, da so tudi oni zavezani k poslanstvu učiteljskega poklica, ki od učitelja zahteva primerno komunikacijo z mladimi in starši, ob tem pa tudi občutljivost, strpnost, potrpežljivost, pravičnost, sposobnost prilagajanja, obzirnost in še vrsto drugih pozitivnih lastnosti. V izjavi smo pozvali vse, ki delajo z mladimi, naj spoštujejo dostojanstvo otrok ter da merila ocenjevanja izdelajo tako, da bodo čim bolj pravična in da otroci slabega rezultata ne bodo občutili kot krivico in kazen za nekaj, česar še nimajo ali še ne znajo dovolj dobro.

Pretep pred srednjo šolo

Več pobudnikov nas je opozorilo na pretep med vrstniki, ki se je zgodil v neposredni bližini srednje šole. Prejeli smo tudi komentarje, povzete z medmrežja, ki so se nanašali na pretep med dijakinjama v okolici šole, ob katerem nihče od navzočih ni nič ukrenil. Pretep je namreč nekdo posnel z videokamero, videoposnetek pa je bil dosegljiv na spletni strani. Komentarji so imeli vse značilnosti sovražnega govora in so spodbujali k razpihovanju narodnega, rasnega, verskega sovraštva, nestrpnosti, spodbujali so tudi k nasilju. Iz vsebine nekaterih komentarjev smo ugotovili kraj dogodka, zato smo se odločili za poizvedovanje na šoli.

Zanimalo nas je, ali so bili o dogodku sploh obveščeni in kako so ga obravnavali. Pri tem smo želeli izvedeti, kako je ukrepala varnostna služba, ki skrbi za varovanje šole in njene bližnje okolice. V odgovoru je direktorica šole pojasnila ukrepanje šole v tem primeru in predstavila dolgoročnejši načrt dejavnosti, ki naj bi vodile v strpnejše odnose med dijaki. Med ukrepi šole je omenila odpoklic varnostnika, ki je ob dogodku po njenih informacijah najprej ukrepal in so se dijaki sprva razšli. Pozneje, po njegovem odhodu, pa naj bi se zgodil posneti dogodek. Z dijaki, ki so bili prepoznani na posnetku kot dijaki šole, se je ukvarjala šolska psihologinja. Sklicana je bila pedagoška konferenca, po podatkih direktorice naj bi bil o dogodku obveščen tudi svet staršev. Ravnatelj srednje šole naj bi se pogovoril z eno izmed vpletenih dijakinj, saj je bila druga udeleženka iz druge šole. Ravnatelj je po pogovoru presodil, da dijakinja ni bila v celoti sama odgovorna za incident, zato ji ni izrekel vzgojnega ukrepa. Vendar se je dijakinja nekaj dni pozneje sama izpisala iz šole, rekoč, da se v šoli ne počuti več dobro.

Direktorica je v odgovoru napisala tudi več kritičnih pripomb na račun standardov in normativov, ki veljajo v srednjih poklicnih in strokovnih šolah za oblikovanje oddelkov, ter opozorila na skromno število šolskih svetovalnih delavcev. Učno-vzgojna problematika je čedalje večja in jo šole z omejenim številom strokovnih delavcev vse težje obvladujejo. Posebej smo bili pozorni na pomisleke direktorice šole glede načina vmešavanja državnih organov, tudi Varuha, v delovanje šole. Direktorica je namreč prepričana, da sodi njihova šola med urejene in dijakom ter staršem prijazne šole, zato le en nasilen dogodek še ne bi smel biti povod za naše posredovanje. Z njenimi ugotovitvami glede težavnosti in zahtevnosti dela v srednjih poklicnih in strokovnih šolah soglašamo. Zavedamo se tudi, da so standardi in normativi precejšnja ovira za vzgojno-izobraževalno delo, ki bi ga dijaki ob vseh raznovrstnih težavah, ki jih imajo, potrebovali.

Nikakor pa ne moremo soglašati s pomisleki glede načina vmešavanja državnih institucij v ukrepanje šol ob neljubih dogodkih. Menimo, da ravnanje in ukrepanje javnih zavodov nikakor ni njihova interna zadeva. Saj tudi dogodek, ki se je zgodil tokrat na njihovi šoli, ni in ne sme biti interna zadeva. Menimo, da je treba biti občutljiv in dovzeten za vse hujši družbeni problem, kar postaja nasilje. Pri preprečevanju in njegovem reševanju bomo uspešnejši, če se bomo s problemom ukvarjali vsi, seveda vsak po svojih močeh in v skladu s svojimi pristojnostmi. Šolo smo seznanili s svojimi stališči, ponudili pa smo ji tudi konkretno pomoč v obliki sodelovanja pri ozaveščanju mladih o celoviti problematiki nasilja. Šola se na našo ponudbo ni odzvala.

Konvencija o otrokovih pravicah

19. člen

1. Države pogodbenice bodo z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, v številnih spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj.

Taja Oblišar, OŠ Gorica, Velenje

Učenje srbskega jezika za učence srbske narodnosti v naših šolah

Na varuhinjo človekovih pravic se je s prošnjo za pomoč obrnil veleposlanik Republike Srbije in ji predstavil težave pri uvedbi izbirnega predmeta srbsčina. Prizadevanja za uvedbo tega izbirnega predmeta v šolah, kjer je dovolj zainteresiranih otrok za učenje, potekajo že nekaj let. Problem pa je nastal ob ugotavljanju interesa med učenci, saj to ni potekalo po dogovoru. Anketa o interesu učencev dejansko ni bila izvedena. Tako je bil odziv šol zelo skromen, kot da pravzaprav interesa sploh ni.

Za dodatno pojasnilo v zvezi z izvedbo ankete smo prosili Zavod RS za šolstvo (ZRSŠ), ki je ta del prevzel. Po našem posredovanju je bila anketa o ugotavljanju interesa za uvedbo izbirnega predmeta srbsčina dejansko izvedena in ZRSŠ je z izsledki takoj seznanil veleposlaništvo. Po podatkih ankete je tako v 14 šolah najmanj 10 učencev izkazalo interes za učenje srbsčine kot izbirni predmet.

V nadaljevanju obravnavanja pobude smo se obrnili še na Ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ), saj nas je zanimalo, ali bo ta predmet kot izbirni predmet ponujen učencem že jeseni (v šolskem letu 2009/2010), na katerih šolah se bo izvajal in kako je z ustreznim didaktičnim in učnim gradivom.

MŠŠ nam je sporočilo, da bodo v tem šolskem letu zagotovljeni dovolj dobri kadrovske pogoji za delo le v dveh osnovnih šolah, da pa je že zagotovilo finančna sredstva za pripravo učbenika.

Tako bo izbirni predmet srbsčina v naših šolah vendarle zaživel. Zagotovo se bo med učenci interes za ta predmet še povečal glede na precejšnje število pripadnikov srbske narodnosti v Sloveniji.

Ali je vrsta hrane človekova pravica?

Varuh je prejel več pobud staršev predšolskih in šolskih otrok in ravnateljev šol v zvezi z zagotavljanjem vegetarijanske in veganske prehrane v vrtcih in šolah. Vrtci in šole so se do zdaj strogo ravnali po Smernicah zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, ki jih je izdalo Ministrstvo za zdravje RS leta 2005, in praviloma (z redkimi izjemami) željam oziroma zahtevam staršev po tej vrsti prehrane niso ugodili. Nenaklonjenost pripravljanju brezmesne hrane so ravnatelji opravičevali s togimi in strogimi normativi glede števila osebja za šolske kuhinje.

S problematiko šolske prehrane v povezavi z obveznostjo vrtcev in šol upoštevati želje oziroma zahteve staršev po drugačni hrani se ukvarjamo nekaj zadnjih let. Starši nas prepričujejo, da gre za pravico otroka, predstavniki vrtcev in šol pa nas sprašujejo, kje so meje upoštevanja želja staršev, kadar izvirajo iz njihovih prepričanj in vrednot, ter koliko še dodatno finančno obremeniti vrtec oziroma šolo.

Vrtce in šole obiskuje čedalje več otrok, občutljivih za določena živila, zato se že zanje pripravlja dietna hrana. Zaradi nespremenjenih kadrovskih normativov že priprava teh obrokov ponekod povzroča precej težav. Vendar je pri potrebi otroka, da nekega določenega živila ne jé, zdravnikovo navodilo jasno in nedvoumno. Pri tem nikakor ne gre za priporočilo zdravnika, temveč za prepoved. Zato je dejstvo, da pri upoštevanju želja staršev po pripravi posebnih obrokov institucijo omejujejo kadrovske, materialne in finančne pogoje dela, ki so določeni s predpisi.

Pri premisleku vsebine problema in preden smo oblikovali stališče do tega vprašanja, smo skrbno pretehtali vsebino tistih otrokovih pravic, ki bi lahko nalagale vrtcu oziroma šoli obveznost

spoštovati želje staršev (in otrok) po določeni vrsti prehrane. Tako Varuh kot institucija varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin nimata posebnega stališča do prehrane, ki bi vsebovala le določeno vrsto mesa, do brezmesne prehrane in raznih oblik vegetarijanstva. Način oziroma vrsta prehrane ni človekova pravica, ki bi jo bilo mogoče uveljavljati po sodni poti, temveč njegova prosta izbira, ki jo morajo vsi drugi spoštovati tako, da ga ne silijo v nekaj, kar osebno zavrača. Ni pa obveznost javnih zavodov in drugih družbenih subjektov zagotavljati posebne prehrane posameznikom glede na njihove želje, prepričanje in podobne osebne okoliščine. Njihova obveznost je omejena na spoštovanje posameznikovih odločitev in njegove pravice do izbire in drugačnosti. Šele, če bi zaposleni v vrtcu vztrajali in silili otroka, da poje tudi hrano mesnega izvora, če je vegetarijanec, bi takšno ravnanje ocenili za kršitev človekovih pravic. Če se to ne dogaja, pa ni podlage za ugotovitev, da gre za kršenje pravic.

Prilagoditev prehrane – vsaj povečanje nemesnega dela obroka – ne bi smela biti prevelika težava. Vendar ob tem ostaja odprto vprašanje, kako nadomestiti hranilno vrednost živil, ki jih otroci ne jedo (na primer mesa) in kdo mora za to poskrbeti. Menimo, da je to naloga staršev, ki morajo tudi v skladu s predpisi skrbeti za otrokovo zdravje in njegove največje koristi. Kljub temu ob obiskih vzgojno-izobraževalnih institucij priporočimo vodstvu, naj pri pripravi jedilnikov upošteva želje otrok oziroma staršev, če je le mogoče.

Počasi se spreminjajo tudi mnenja strokovnjakov glede primernosti vegetarijanske (morda tudi veganske) prehrane. Tako je Ministrstvo za zdravje RS že pripravilo nekaj primerov jedilnikov, s katerimi se otrokom, ki ne uživajo mesa, zagotovijo polnovredni obroki. Ker se s

problematiko strokovno bolj poglobljeno ukvarja Inštitut za varovanje zdravja RS (IVZ), smo od pristojnih pred kratkim zahtevali stališče glede primernosti vegetarijanske in veganske prehrane otrok v vrtcih in šolah ter jih prosili za predstavitev njihovih aktivnosti, ki naj bi prinesle spremembe na tem področju.

Iz odgovora IVZ izhaja, da je Ministrstvo za zdravje RS (MZ) v zadnjem letu skupaj z Zavodom RS za šolstvo opravilo nekaj praktičnih aktivnosti v smislu dopuščanja možnosti brezmesne prehrane v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Pripravljena sta bila dva dokumenta, ki vendarle omogočata pripravljanje polnovrednih vegetarijanskih obrokov: Praktikum zdravega prehranjevanja za dijake in Praktikum jedilnikov zdravega prehranjevanja. Obe gradivi sta natisnjeni v knjižici, dostopni sta tudi na spletnih straneh MZ oziroma Zavoda RS za šolstvo. Kljub vsemu dokumenta strokovno še vedno izhajata iz Smernic zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah iz leta 2005. MZ načrtuje izobraževanje osebja šolskih kuhinj, pri čemer se bodo udeleženci seznanili s pripravljanjem vegetarijanskih obrokov. Tudi te aktivnosti pa še ne pomenijo obveznosti vrtcev in šol za pripravljanje samo vegetarijanske prehrane, tudi če starši to zahtevajo.

Janja Mirt, Maruša Rimc, Tinka Gerjevič
OŠ Jurija Dalmatina, Krško

Izvajanje preprostega masažnega postopka pri otroku s posebnimi potrebami

Mati učenca drugega razreda osnovne šole je prosila Varuha za posredovanje. Napisala je, da je njen otrok deček s posebnimi potrebami in mu je zaradi njegove oviranosti dodeljena spremljevalka. Poleg tega deček potrebuje pomoč pri izkašljevanju (respiratorno fizioterapijo), zato naj bi spremljevalka nudila tudi tovrstno pomoč. A se je letos pojavila težava, ker spremljevalka dečku ne nudi več »medicinskega« dela pomoči, saj za to ni usposobljena, niti ji tega ni treba početi glede na opis del in nalog spremljevalca gibalno oviranemu otroku.

Ugotovili smo, da šola z odločitvijo, da spremljevalka dečku ne nudi več »medicinskega« dela pomoči, ravna po predpisih. A je bilo iz zdravniških izvidov, ki jih je otrokova mati posredovala Varuhu, videti, da učenec nima takih zdravstvenih težav, da je obiskovanje osnovne šole zanj ogrožajoče in v nasprotju z njegovo koristjo. Zato smo zavzeli stališče, da bi bilo prav tako skladno s predpisi, če bi spremljevalka ravnala v smislu največje koristi za otroka in mu tudi tako pomagala. Republika Slovenija mora poleg Konvencije o otrokovih pravicah spoštovati tudi Konvencijo o pravicah invalidov, ki otrokom in odraslim s posebnimi potrebami prizna pravico do enakih možnosti in ki zavezuje državo, njene institucije in organe, da z ustreznimi prilagoditvami in pozitivno diskriminacijo zagotovijo tudi njim enakopraven položaj. To zavezo morajo spoštovati vsi, ki delajo z otroki s posebnimi potrebami.

Glede na to, da se deček v šoli dobro počuti, je uspešen in rad obiskuje šolo, bi bilo škoda, da bi ga vključili v drugo institucijo (kot je v odgovoru predlagalo Ministrstvo za šolstvo in šport) samo

zato, ker spremljevalcu gibalno oviranega po normativih ni treba imeti »medicinske izobrazbe« in ker opis del in nalog omenjenega delovnega mesta ne predvideva »opravljanja respiratorne fizioterapije«. Vodstvo šole bi lahko v okviru veljavnih predpisov našlo rešitev, ki bi bila za otroka ustrezna. Vendar so se sklicevali na odgovor ministrstva, da spremljevalcu tega ni treba delati in da se otrok lahko prešola v Center za izobraževanje, usposabljanje in rehabilitacijo Kamnik, ki ima tudi zdravstveno enoto, če tega problema šola ne more rešiti v povezavi z najbližjim zdravstvenim zavodom.

Ravnateljici smo predlagali, naj svojo odločitev vnovič pretehta in vsaj še nekaj časa ohrani tako pomoč spremljevalke, ki je otroku dodeljena na podlagi odločbe o usmeritvi. Spremljevalka se je za nudenje respiratorne fizioterapije tudi dodatno usposobila. Zato nismo videli razumnega razloga, da mu je to pomoč v tem šolskem letu odrekla.

Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami) v 3. členu določa, da fizična pomoč obsega različne pomoči, ki težje ali težko gibalno oviranim otrokom omogočajo nemoteno vključevanje v dejavnosti v šoli. Po našem mnenju besedna zveza »različna pomoč« ne izključuje izvajanja respiratorne fizioterapije, ki jo učenec potrebuje enkrat ali dvakrat na dan.

Pri problematiki otrok s posebnimi potrebami veljavnih predpisov še posebej ne bi smeli razumeti tako togo, kot se to dogaja v posameznih primerih.

V kolikšni meri mora šola poskrbeti za neprijetno nadlogo – uši?

Starši so se pritožili Varuhu, da morajo pregled v šoli, če imajo učenci uši, posebej plačati. Posredovali so nam dopis, ki so ga prejeli v zvezi z odpravljanjem pojava ušivosti na šoli. Iz dopisa je izhajalo, da so se uši pojavile pri učencih na glavni šoli in v njenih podružnicah. Na šoli so se odločili, da pregled lasišč učencev zaupajo ustrezno usposobljenim strokovnim delavcem – patronažni službi. Za to storitev pa bo šoli izdan račun, ki ga bodo morali poravnati starši.

Šolo smo prosili za dodatno pojasnilo, saj smo podvomili o upravičenosti dodatnega zaračunavanja storitev patronažne službe v zvezi z zdravstvenim stanjem otrok. Zato smo ravnatelja zaprosili za kratek opis, kako so problematiko ušivosti reševali v preteklosti, ter za kopijo pisnega odgovora patronažne službe, ki bo storitev opravila.

Ravnatelj je v odgovoru pojasnil, da strokovni delavci v šolah niso usposobljeni za diagnostičiranje in/ali zdravljenje nalezljivih bolezni, med katere sodi tudi ušivost, da ne smejo

pregledovati učencev, saj niso zdravstveni delavci in da morajo obvestiti starše o tem, da ima njihov otrok uši. Ko šola ugotovi, da so se pojavile uši, ima dve možnosti za ukrepanje: da pregled lasišč v šoli proti plačilu opravi ustrezno usposobljena oseba ali od staršev vseh učencev zahteva potrdila, da njihov otrok nima uši. Tudi ta potrdila je treba pri zdravniku plačati. V konkretnem primeru se je šola odločila za prvo možnost, ker je s tem prihranila staršem čas in pocenila postopek ugotavljanja ušivosti.

V zvezi s problemom smo se obrnili na Inštitut za varovanje zdravja, kjer so nam pojasnili, da je razuševanje obveznost in odgovornost staršev po Zakonu o nalezljivih boleznih. V primeru opustitve odpravljanja uši starši storijo prekršek, ki se kaznuje z globo. Tudi ta odgovor nam ni pojasnil, kako naj se s problemom ukvarjajo šole, zato smo naslovili poizvedbo tudi na Ministrstvo za šolstvo in šport. Odgovora še nismo dobili. Primer še ni končan.

Konvencija o otrokovih pravicah

23. člen

1. Države pogodbenice priznavajo, da mora duševno ali telesno prizadet otrok uživati polno in dostojno življenje v razmerah, ki jamčijo dostojanstvo, spodbujajo samozavest in olajšujejo njegovo dejavno udeležbo v družbi.

2. Države pogodbenice prizademu otroku priznavajo pravico do posebne skrbi in v skladu z razpoložljivimi sredstvi spodbujajo in zagotavljajo, da so otrok, ki je do tega upravičen, in tisti, ki so odgovorni za skrb zanj, deležni pomoči, za katero so zaprosili in ki ustreza otrokovemu stanju ter zmožnostim staršev ali drugih, ki skrbijo zanj.

3. Upošteva se posebne potrebe prizadetega otroka in finančne zmožnosti staršev ali drugih, ki skrbijo zanj, naj bo pomoč v skladu z 2. točko tega člena, kadarkoli je to mogoče, brezplačna in naj prizademu otroku zagotavlja, da ima učinkovit dostop in da je deležen izobraževanja, usposabljanja, storitev zdravstvenega varstva, rehabilitacije, priprave na zaposlitev in možnosti za razvedrilo na način, ki pospešuje kar največjo možno vključitev v družbo in otrokov osebnostni, všteti kulturni in duhovni, razvoj.

24. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do najvišje dosegljive ravni zdravja in do storitev ustanov za zdravljenje bolezni in zdravstveno rehabilitacijo. Države pogodbenice si bodo prizadevale zagotoviti, da ne bo noben otrok prikrajšan za pravico do takega zdravstvenega varstva.

Konvencija o pravicah invalidov

7. člen

Invalidni otroci

1. Države pogodbenice sprejmejo vse potrebne ukrepe, s katerimi invalidnim otrokom zagotovijo, da enako kot drugi otroci uživajo vse človekove pravice in temeljne svoboščine.

2. Pri vseh dejavnostih v zvezi z invalidnimi otroki mora biti poglobljena skrb otrokova korist.

3. Države pogodbenice zagotovijo, da imajo invalidni otroci enako kot drugi pravico svobodno izraziti svoje mnenje o vsem, kar jih zadeva, pri čemer se njihova mnenja upoštevajo glede na njihovo starost in zrelost, prav tako jim glede na njihovo invalidnost in starost priskrbijo primerno pomoč za uresničevanje teh pravic.

Blaž Vičman, OŠ Draga Kobala, Maribor

Otroci imamo pravico do izobraževanja
in brezplačnega osnovnošolskega šolanja.

Otroci imamo pravico živeti s svojimi starši,
družinami ali s tistimi, ki za nas najboljše poskrbijo.

Prisluhnite nam,
imamo pravico povedati svoje mnenje.

Ilustracije s tekstom so del projekta **NAŠE PRAVICE**, izobraževanja o otrokovih pravicah po Konvenciji o otrokovih pravicah, ki ga vodi Ministrstvo za zunanje zadeve RS. Nastal je v času predsedovanja Slovenije organizaciji OVSE leta 2005. Izvajal se je v 16 državah in 17 jezikih. V letu predsedovanja Slovenije Odboru ministrov Sveta Evrope (2009) MZZ nadaljuje projekt. **Avtorji priročnika za učitelje in besedila na sličicah:** mag. Blanka Jamnikšek, Liana Kalčina, dr. Andreja Barle - Lakota, Dr. Zoran Pavlovič, mag. Mitja Sardoč. **Ilustrator:** Matjaž Schmidt. Ilustracije so objavljene z dovoljenjem Ministrstva za zunanje zadeve RS. Več o projektu si preberite na spletnih straneh ministrstva: www.mzz.gov.si/ali/www.osce.si/docs/nre-nasepraviceweb.pdf

Center za pomoč žrtvam kaznivih dejanj

Na voljo je 24 ur na dan, vse dni v letu.

Telefon Ljubljana: 01 524 12 40

Telefon Radovljica: 04 583 60 40

Telefon Koper: 05 625 01 34

Telefon Ptuj: 02 771 10 17

Telefon Murska Sobota: 02 527 19 00

Telefon Nazarje: 03 583 13 45

SOS telefon

Telefon: 080 11 55

Za ženske in otroke – žrtve nasilja

Telefonska številka je brezplačna.

Na voljo je vsak dan od 12.00 do 22.00, ob
sobotah, nedeljah in praznikih od 18.00 do 22.00.

Društvo Center za pomoč mladim

Telefon: 01 438 22 10, 031 323 573

Osebnostno individualno psihosocialno svetovanje
za mlade (od 15 do 30 let) in projektno delo. Na
voljo je od ponedeljka do petka od 9.00 do 16.00,
v torek in četrtek do 18.00 in v sredo do 20.00.

E-naslov: lj-info@cpm-drustvo.si in
mb-info@cpm-drustvo.

Pokliči – poslušam

Telefon: 080 21 33

Krizni telefon (Center za pomoč žrtvam nasilja)

Telefonska številka je brezplačna.

Na voljo je vsak delovnik od 8.00 do 15.00 in
vsak dan v letu od 18.00 do 21.00.

Žrtve spolnega zlorabljanja

Telefon: 080 28 80

Telefonska številka je brezplačna.

Na voljo je vsak dan od 9.00 do 13.00 in ob
sredah od 17.00 do 19.00.

Društvo za nenasilno komunikacijo

Telefon: 01 434 48 22

Za osebe, ki povzročajo ali doživljajo nasilje

Na voljo je v ponedeljek, torek in četrtek
od 10.00 do 15.00 (razen ob praznikih).

Telefon Peter Klepec

Telefon: 080 15 52

Za otroke z izkušnjo nasilja

Telefonska številka je brezplačna.

Na voljo je 24 ur na dan, vse dni v tednu.

NASILJE IN ŽRTVE KAZNIVIH DEJANJ

Telefoni za otroke in mladostnike

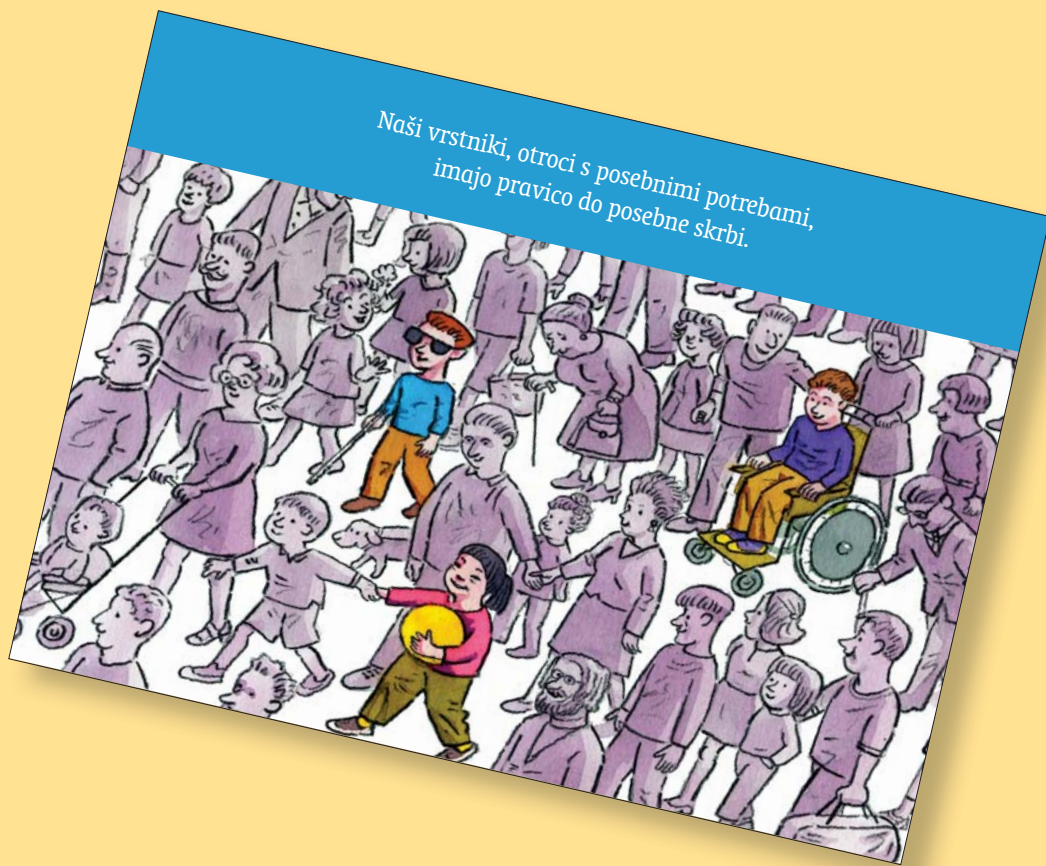
Otroci ne smemo biti poceni delovna sila,
zlasti ne v škodo našega izobraževanja.

Nihče nas ne sme razlikovati samo zato, ker pripadamo različnim rasam,
jezikovnim skupinam, veroizpovedim, narodom ali etničnim skupinam.

Otroci imamo pravico
do zdravstvenega varstva.

Naši vrstniki, otroci s posebnimi potrebami,
imajo pravico do posebne skrbi.

Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Maribor

Lavričeva ulica 5, 2000 Maribor

Telefon: 02 234 97 00

E-naslov: svetovalni.center-mb@guest.arnes.si

Spletna stran: www.svet-center-mb.si

Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Koper

Cankarjeva ulica 33,
6000 Koper – Capodistria

Telefon: 05 627 35 55

Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana

Gotska 18, 1000 Ljubljana Šiška

Telefon: 01 583 75 00

E-naslov: info@scoms-lj.si

Ponedeljek, torek, sredo in četrtek: od 7.00 do 19.00, petek: od 7.00 do 14.00.

Posvetovalnica za učence in starše Novo mesto

Mušičeva 2

8000 Novo mesto

Telefon: 07 393 44 20

E-naslov: info@posvetovalnica.si

Nasvet za net

Za pomoč mladim, ki se znajdejo v težavah, povezanih z uporabo spleta

Telefon: 080 80 22

Telefonska številka je brezplačna.

Na voljo vsak delavnik med 16.00 in 20.00 uro.

Odgovori na vprašanja, poslana po elektronski pošti: info@nasvetznet.si

Spletno oko

Anonimna prijavna točka nezakonitih vsebin - podob spolne zlorabe otrok (otroška pornografija) ali sovražnega govora

Spletna stran: www.spletno-oko.si

Točka osveščanja o varni rabi spleta SAFE-SI
www.safe.si

Ustava Republika Slovenija**56. člen**

(pravice otrok)

Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.

Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon.

Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.

Konvencija o otrokovih pravicah**3. člen**

1. Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glavno vodilo.

6. člen

1. Države pogodbenice priznavajo, da ima vsak otrok neodtujljivo pravico do življenja.

2. Države pogodbenice bodo v največji možni meri zagotovile otrokovo preživetje in razvoj.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**5.a člen**

1. Starši, druge osebe, državni organi ter nosilci javnih pooblastil morajo v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za otrokovo korist.

2. Starši delajo v otrokovo korist, če zadovoljujejo njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe z ravnanjem, ki ga okolje sprejema in odobrava in ki kaže na njihovo skrb in odgovornost do otroka ob upoštevanju njegove osebnosti in želja.

Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic**7. člen**

(Dolžnost hitrega ukrepanja)

V postopkih, ki zadevajo otroka, pravosodni organi ukrepajo hitro, da se izognejo nepotrebnim zamudam. Na voljo so jim postopki, ki zagotavljajo hitro izvrševanje njihovih odločitev. V nujnih primerih so pravosodni organi pooblašteni, da sprejmejo takoj izvršljive odločitve, kadar je to primerno.

Ustava Republike Slovenije**34. člen**

(pravica do osebnega dostojanstva in varnosti)

Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti.

Konvencija o otrokovih pravicah**28. člen**

2. Države pogodbenice bodo z ustreznimi ukrepi zagotovile, da se bo v šolah disciplina uveljavljala na način, ki je v skladu z otrokovim človeškim dostojanstvom in s to Konvencijo.

Onemogočanje zdravljenja 14-letne deklice

Pri 14-letni deklici je bil ob pregledu podan sum na rakasto tvorbo. Ker so starši deklice preprečevali nadaljnje diagnosticiranje in tako tudi zdravljenje, je v sodelovanju z Varuhom zdravstva opozorila CSD na nujnost ukrepanja, da se deklici omogoči zdravljenje. Starši so CSD povedali, da želijo pridobiti še drugo zdravniško mnenje, in se zavezali, da bodo za to poskrbeli v treh tednih. Pozneje so deklico odpeljali v tujino za pridobitev drugega mnenja in nadalje zavlačevali (zagotavljali, da čakajo izvide, prevod idr.). Določen je bil skrajni rok in staršem dana možnost posveta na zdravniškem konziliju.

Ker starši niso storili ničesar, je CSD izdal odločbo, s katero je staršem omejil roditeljsko pravico za mladoletno deklico, tako da jim je naložil obveznost vključitve hčerke v diagnostični postopek. Čeprav starši svoje obveznosti niso izpolnili in so še nadalje zavlačevali z raznimi izgovori in občasnimi odhodi v tujino, upravna enota ni izpeljala izvršbe.

Odločba CSD je bila v pritožbenem postopku potrjena, Upravno sodišče pa je odločbo v

upravnem sporu odpravilo ter zadevo vrnilo toženi stranki v ponovni postopek. Vrhovno sodišče je potrdilo sodbo Upravnega sodišča, ki je v obrazložitvi navedlo, da je med upravnim sporom deklica dopolnila 15 let in s tem pridobila upravičenje do samostojnega uveljavljanja pravic (prvi odstavek 47. člena ZZDej). To nas je zelo presenetilo, saj je bila deklica v času izdaje odločbe, ki je bila predmet pritožbenega postopka, stara 14 let in je takrat CSD zakonito omejil roditeljsko pravico staršev.

Zato je Varuh v zvezi z neodgovornim ravnanjem staršev in nujnostjo hitrega ukrepanja v korist deklice opozoril okrožnega državnega tožilca, ki je sprožil kazenski pregon po 201. členu Kazenskega zakonika RS (zanemarjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje). Žal je deklica še pred nadaljnjim ukrepanjem umrla.

Z opisanim primerom želimo opozoriti na nujnost hitrega in odločnega ukrepanja, pri čemer morajo biti koristi otroka resnično poglavitno vodilo vseh vpletenih, kar v opisanem primeru nikakor ni bilo.

Kršitev pravice do dostojanstva dijaku srednje šole

Dijak nam je poslal pismo, v katerem je opisal ravnanje ene izmed profesorice na šoli. Profesorica je pogosto govorila žaljive opazke zaradi njegove frizure. Napisal je, da ga je pred sošolci večkrat ozmerjala. Dijak je menil, da ne bi smela izvajati takega besednega nasilja nad njim. V stiski, ko je razmišljal tudi o izstopu iz šolskega sistema, ter je prosil za nasvet tudi Varuha.

Strinjali smo se z dijakom, da je ravnanje profesorice, kot ga je opisal, nesprejemljivo in v nasprotju s predpisi. Dijaku smo pojasnili, da njeno ravnanje pomeni kršenje pravice do dostojanstva, ki je vsakemu zagotovljena že z ustavo, pri mladih pa je še posebej varovana s Konvencijo o otrokovih pravicah. Poleg tega spada taka ali drugačna frizura, obleka, nakit in ličenje tudi v svobodo izražanja. Dijaki imajo lahko obleko, nakit, frizuro ter so lahko naličeni v skladu s svojim prepričanjem. Učitelji jih le zaradi tega ne smejo preganjati oziroma kakor koli besedno izpostavljati, razen če bi s tem motili pouk ali bi kršili pravice drugih.

Skušali smo ga odvrniti od misli, da se iz šole izpiše. Svetovali smo mu čimprejšnji pogovor z razrednikom in omenjeno profesorico. Prav bi bilo, da profesorici pove, da ga njene opazke žalijo, ga motijo in želi, da se to neha. Pri takem pogovoru mu mora pomagati razrednik, ki ga mora ščititi, sicer pa se lahko obrne tudi na ravnatelja šole. Ravnatelj je namreč po zakonu odgovoren za uresničevanje pravic dijakov.

Pojasnili smo mu še, da Varuh ne more nadomestiti dejanj tistih, ki menijo, da so bile oškodovane njihove pravice. V teh primerih so oškodovancem na voljo ustrezni postopki oziroma pravna sredstva, ki jih mora uvesti in voditi prizadeti. Glede na to, da še ni polnoleten, mu pri tem lahko pomagajo starši. Dijaka smo povabili, naj nam sporoči, če želi, da v zvezi s problemom na šoli posredujemo oziroma če šoli vsaj sporočimo svoje mnenje. Z našo (pre) zgodnjo intervencijo mu namreč nismo želeli kakor koli škodovati in poslabšati položaja. To se včasih lahko zgodi, še posebej če prizadeti ne izrabi najprej vseh možnosti in poti, da bi sam uredil problem na šoli ob pomoči katerega od učiteljev ali svetovalnih delavcev.

Pravica do zasebnosti v šoli

Dijaki srednje šole, ki so v času pouka bivali v dijaškem domu pri šoli, so se pritožili, da so jim bile brez njihove vednosti pregledane omare, v katerih so imeli shranjene šolske potrebščine, garderobo in osebne stvari. Pregled so doživeli kot krivico. Menili so, da imajo pravico do zasebnosti in da bi se to lahko zgodilo le v njihovi navzočnosti. Poizvedovali smo na šoli, saj so nas zanimali razlogi za tak pregled in določila domskega reda ali drugega internega predpisa, ki ureja takšen pregled.

Ravnateljica je v odgovoru priznala, da je pregledala omare dijakov zaradi suma, da imajo dijaki v omarah petarde, s katerimi so kršili domski red in kalili nočni mir. Po pregledu šolskega reda in pravil za bivanje v dijaškem domu pa nismo našli ustrezne pravne podlage za pregled omar dijakov brez njihove vednosti in navzočnosti. V deveti točki sobnih pravil je bilo zapisano, da ima vsakdo v sobi svoj zasebni prostor: omaro, posteljo in del pisalne mize.

Ob dejstvu, da so omare dijakov njihovi zasebni prostori, bi bil zagotovo potreben drugačen postopek ob pregledu, ki bi moral imeti tudi ustrezno pravno podlago. Zato menimo, da je bila v tem delu pritožba dijakov utemeljena. Pregled prostorov, kjer bivajo dijaki, in njihovih omar je treba v pravilih podrobneje urediti. V pravilih naj bi bil tak pregled zapisan kot skrajna oblika, ki se

jo izvede ob najhujših kršitvah domskega reda, ko gre za ogrožanje varnosti drugih dijakov. Opredeljen mora biti tudi postopek pregleda, kdo ga lahko opravi in pod kakšnimi pogoji (navzočnost dijakov, pisanje zapisnika idr.).

Ravnateljici smo predlagali, naj skupaj z dijaki dopolni Pravila bivanja v dijaškem domu, tako da se bodo dijaki zavedali tudi svojih odgovornosti za »tolerantno, sproščeno, včasih zabavno in navdušujoče sobivanje«, kot je bilo zapisano na naslovnici šolske publikacije, in ne le svojih pravic.

Podoben je problem pregledovanja šolskih torbic učencem v osnovnih šolah. Tudi ta oblika preverjanja neželenih oblik vedenja posameznika in kršenje šolskega reda s prinašanjem stvari, ki v šolo ne spadajo, naj se izvaja izjemoma, ob utemeljenem sumu, da gre pri posamezniku za storjeno nedovoljeno dejanje, ki ogroža njega in druge. Ukrep in njegova izvedba morata biti zapisana v pravilniku o šolskem redu posamezne šole. Še posebej je treba biti pozoren na postopek izvedbe pregleda šolske torbice (nikakor ne pred drugimi učenci). Učitelj mora učence tenkočutno obravnavati in imeti do njih najmanj tak odnos, kot ga terjamo odrasli zase.

Učitelj je učencu vzel mobilni telefon

Mati učenca je spraševala, ali ima ravnateljica pravico brez njene vednosti pregledovati sinov mobilni telefon. Opisala je dogodek, ki se je pred kratkim pripetil njenemu sinu v šoli. Med poukom je imel prižgan mobilni telefon, ki mu ga je učitelj vzel. Zaveda se, da je sin ravnal narobe. Sin se je z učiteljem potem dogovoril, da mu bo telefon vrnil naslednji dan. Ko je šel drugi dan k njemu, mu je povedal, da ga ima razrednik, vendar ga tudi ta ni imel. Telefon naj bi izročil ravnateljici, da ga pregleda. Ko bo telefon pregledan, ga bo dobil nazaj. Gospo je zanimalo, ali ima ravnateljica pravico brskati po tujem telefonu in po vrhu vsega še brez vednosti staršev.

Pobudnici smo pojasnili, da je v Pravilniku o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli med drugim zapisano, da je dolžnost vsakega učenca, da izpolnjuje svoje učne in druge šolske obveznosti ter da učencev in delavcev šole ne ovira in ne moti pri delu. Učitelj, ki mu je telefon vzel, je očitno presodil, da ga moti pri delu. Morda

je motil tudi sošolke in sošolce, ki so ga opazovali, namesto da bi poslušali razlago. Vendar bi bilo prav, da bi se učitelj držal dogovora in učencu vrnil telefon ali vsaj, da bi ga razrednik vrnil staršem. Ob tem bi se lahko z razrednikom še pogovorili o razlogih za prižgan mobilni telefon. Brez potrebe je, da se z mobilnim telefonom učenca ukvarja ravnateljica, še posebej pa je nedopustno, da ga pregleduje in prebira osebna sporočila ter si prisvaja podatke, do katerih ni upravičena. Zato smo mnenju pobudnice, da je tako ravnanje nesprejemljivo in nekorektno, pritrdili.

V šolskem redu šole je treba zapisati tudi pravilo, ki se nanaša na prinašanje mobilnih telefonov v šolo in njihovo uporabo. Odvzem telefona in vrnitev staršem (oziroma učencu) je del šolskih pravil, ki veljajo za vse učence in jih morajo upoštevati tudi starši ter zaposleni na šoli, seveda ob predpostavki, da so z njimi dobro seznanjeni.

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

8. člen

Pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja

1. Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja.

2. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.

Luka Benko, OŠ Lava, Celje

Konvencija o otrokovih pravicah

16. člen

1. Noben otrok ne sme biti izpostavljen samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje, niti nezakonitem napadom za njegovo čast in ugled.

2. Otrok ima pravico do zakonitega varstva proti takšnemu vmešavanju ali napadom.

Konvencija o otrokovih pravicah

40. člen

1. Države pogodbenice priznavajo pravico vsakega otroka, ki je osumljen, obtožen ali spoznan za krivega kršenja kazenskega zakona, da z njim ravnajo na način, ki je v skladu z razvijanjem otrokovega občutka za dostojanstvo in vrednost, ki krepi otrokovo spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin drugih in ki upošteva njegovo starost ter zaželeno spodbujanje njegove ponovne vključitve v družbo in prevzemanje dejavne vloge v njej.

2. V ta namen in upošteva ustrezne določbe mednarodnih aktov, bodo države pogodbenice še posebej zagotovile da:

a) noben otrok ne bo osumljen, obtožen ali spoznan za krivega kršenja kazenskega zakona zaradi dejanj ali opustitve, ki v času storitve po notranji ali mednarodni zakonodaji niso pomenile kaznivega dejanja;

b) je vsakemu otroku, ki je osumljen ali obtožen kršenja kazenskega zakona, zajamčeno vsaj naslednje:

- (I) da velja za nedolžnega, dokler ni njegova krivda dokazana v skladu z zakonom;
- (II) da je takoj in neposredno in, če je potrebno, prek staršev ali zakonitih skrbnikov seznanjen z obtožbami proti njemu ter da ima pri pripravi in predstavitvi svoje obrambe pravno in drugo ustrezno pomoč;
- (III) da o njegovem primeru nemudoma odloča pristojni neodvisni in nepristranski organ ali sodno telo v poštenem postopku v skladu z zakonom, ob prisotnosti pravne ali druge ustrezne pomoči in staršev ali zakonitih skrbnikov, razen če se smatra, da to ni v otrokovem interesu, posebej upošteva njegovo starost ali položaj;
- (IV) da ni prisiljen pričati ali priznati krivde; da zasliši ali zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da doseže udeležbo in zaslišanje prič v svojo korist ob enakih pogojih;
- (V) da če se presodi, da je prekršil kazensko pravo, to odločitev in katerekoli iz nje izhajajoče ukrepe preizkusi višji pristojni, neodvisni in nepristranski organ ali sodno telo v skladu z zakonom;
- (VI) da ima otrok brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem;
- (VII) da je v vseh fazah postopka zajamčeno popolno spoštovanje njegove zasebnosti.

Zakon o kazenskem postopku

240. člen

4. Pri zaslišanju mladoletne osebe, zlasti če je bila s kaznivim dejanjem oškodovana, je treba ravnati obzirno, da zaslišanje ne bi škodljivo vplivalo na njeno duševno stanje. Če je potrebno, se zaslišanje mladoletne osebe opravi s pomočjo pedagoga ali kakšnega drugega strokovnjaka.

Pravilnik o policijskih pooblastilih

21. člen

1. Če policist vabi mladoletnika, mora hkrati obvestiti tudi osebo, ki je dolžna skrbeti zanj. Otroka ali osebo, za katero policist ugotovi, da ji je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost, sme policist vabiti le preko staršev oziroma zakonitega zastopnika.

2. Če bi bilo vabljenje staršev oziroma zakonitega zastopnika v nasprotju s pravico ali interesom osebe iz prvega odstavka tega člena, policist vabi le z vednostjo pristojnega organa socialnega skrbstva.

Konvencija o otrokovih pravicah

8. člen

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo spoštovale otrokovo pravico do ohranjanja lastne identitete, v številni državljanstvo, ime in družinska razmerja, v skladu z zakoni, brez nezakonitega vmešavanja.

2. Če je otrok nezakonito prikrajšan za nekatere ali za vse elemente svoje identitete, bodo države pogodbenice zagotovile ustrezno pomoč in varstvo, da bo svojo identiteto čim prej znova vzpostavil.

Kako naj ravna osnovna šola ob zahtevi policije, da opravi pogovor z učencem?

Ravnatelj osnovne šole nas je seznanil s pomislekom, da šolski prostor ni primeren za pogovore policistov z učencem kot pričo kaznivega dejanja. Zanimalo ga je še, ali sme takšen pogovor zavrniti.

Ker smo bili seznanjeni tudi z vrsto kaznivega dejanja, ki ga je preiskovala policija, smo šoli sporočili stališče, da mora ravnatelj vzgojno-izobraževalnega zavoda omogočiti delo policije in centra za socialno delo, saj glede na naravo kaznivega dejanja ni bilo verjetno, da bi kje drugje lahko vzpostavili ustrezen stik in opravili pogovor z otrokom. Poudaril smo, da postopek vodi policija, zato je naloga šole le pomoč pri zagotovitvi ustreznih prostorov in logistiki, kdaj otroka odpeljati od pouka in kako. Priporočili

smo, da to opravi kar najbolj diskretno oseba, ki jo otrok pozna in ji zaupa – pogosto je razredničarka bolj primerna od šolske socialne delavke.

Obveščanje staršev, da je bil z otrokom opravljen pogovor, ni naloga šole, temveč mora to opraviti policija v sodelovanju s centrom za socialno delo. Če pa bo otrok želel navzočnost znane osebe pri pogovoru, mu je to treba omogočiti, saj ga bo to razbremenilo in mu pomagalo. Priporočili smo še, naj se predhodno temeljito pogovorijo s kriminalistom in delavko centra za socialno delo, kako bo pogovor potekal čim bolj neopazno, saj navzočnost uniformiranih policistov in drugih tujih ljudi v manjšem kraju zelo težko ostane neopažena.

Odgovornost šole pri jemanju tablet med poukom

Ravnateljica osnovne šole nas je zaprosila za mnenje, kaj naj šola stori v primeru, ko starši njihove učenke zavračajo medicinsko utemeljeno in predpisano zdravljenje. V odgovoru smo poudarili, da se starši kot otrokovi zakoniti zastopniki lahko odločijo glede načina zdravljenja otroka, vendar morajo tudi v tej vlogi izhajati iz otrokove največje koristi, kot to v vseh postopkih zahteva tudi Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah. Država lahko v razmerja med starši in otroki poseže le izjemoma, če po določenem postopku ugotovi, da sta ogrožena otrokov razvoj ali zdravje, zato so vsakršni posegi v pravice staršev zelo občutljivi.

Vodstvo šole se je najprej pogovorilo s starši otroka, kar smo ocenili za popolnoma pravičen ukrep, ki pa žal ni imel pričakovanega rezultata. Zato smo predlagali, naj šola s problemom seznanjeni pristojni center za socialno delo, ki ima zakonsko pooblastilo, da ugotovi otrokovo morebitno ogroženost in na tej podlagi tudi ustrezno ukrepa. Priporočili smo, naj šola starše otroka s tem predhodno seznanjeni, pri čemer se šoli ni treba opredeljevati do primernosti izbranega načina zdravljenja, temveč naj se sklicuje na svojo odgovornost, da poskrbi za zdravje otroka, za katerega je soodgovorna. Center za socialno delo bo na tej podlagi verjetno s svojimi ugotovitvami seznanil tudi otrokovega osebne zdravnika, če ga starši morda niso seznanili s tem, da zavračajo medicinsko zdravljenje.

Otroku več kot tri leta onemogočeno uveljavljanje pravic

Pobudnik se je na nas obrnil z navajanjem, da mu ni omogočeno, da bi uradno priznal očetovstvo za svojega sina, rojenega pred več kot tremi leti. Otrokova mati je bila v kategoriji oseb brez slovenskega državljanstva, ki so bile izbrisane iz registra prebivalcev Slovenije (tako imenovani izbrisani). Oče je slovenski državljan in glede na njegov status je po zakonu z rojstvom avtomatično tudi otrok postal državljan Republike Slovenije. Ne glede na to pobudniku v vseh letih po otrokovem rojstvu ni uspelo doseči, da bi ga uradno priznali za očeta, kar bi posledično pomenilo ureditev statusa otroka, ki je imel ves čas neurejeno zdravstveno zavarovanje in ni mogel uveljavljati raznih drugih pravic, ki so mu šle kot državljanu Republike Slovenije. Oče v vseh teh letih pri nobenem od organov ni dobil pisne odločbe, zoper katero bi lahko uveljavljal pravno varstvo.

V zadevi smo pristojni upravni enoti posredovali svojo zahtevo po pojasnilih. Iz odgovora je razvidno, da mati ni imela urejenih osebnih

dokumentov in ni bilo mogoče ugotoviti njene identitete. Zaradi tega naj ne bi bilo mogoče sprejeti njenega soglasja k očetovi izjavi, da je otrokov oče. Mati je v tem času pridobila potni list BiH, iz katerega je bila njena identiteta razvidna. Še vedno pa je ostalo odprto vprašanje materinega zakonskega stanu. Nekaj dni po našem posredovanju nas je upravna enota obvestila, da bo ob upoštevanju največjih koristi za otroka očeta vpisala v matični register in izdala ustrezne izpiske, čeprav osebnega statusa matere tujke ni mogoče ugotoviti, sama pa ga ne more izkazati z ustreznimi listinami.

Domnevamo, da je na izjemno hitro rešitev vplivalo tudi naše poizvedovanje v zadevi. Vseeno je pa skrb zbujujoča, da je otrokov status vsa prejšnja leta bil neurejen. V zadevi se je izkazalo, da je pogosto mogoče rešiti nastale težave, če je za to le prava volja. V primeru pomanjkanja takšne volje pa so lahko posameznikove pravice kršene dolga leta.

Zloraba otroka s senzacionalističnim poročanjem

Nekateri časopisi, spletni portali in TV-postaja so z vsemi podrobnostmi in imeni vpletenih objavili novice, da je bila zaradi nespoštovanja pravno močne sodbe o dodelitvi mladoletnega otroka enega od staršev že drugič izvedena prisilna izvršba te sodbe.

Presodili smo, da objave prispevkov pomenijo izjemno grob in brezobziren poseg v zasebnost in osebne pravice otroka. V danem primeru je eden od staršev novinarjem namenoma posredoval informacije, drugi od staršev, ki mu je otrok s pravno močno sodbo zaupan v varstvo in vzgojo, pa je njihovo objavo skušal preprečiti. V razmerju do enega od medijev je dosegel celo izdajo začasne odredbe sodišča, s katero je bilo prepovedano objavljanje osebnih podatkov o otroku v napovedani TV-oddaji. Drugi mediji so podatke vseeno objavili. Ob tem nikakor ni mogoče spregledati, da je na potrebo po varstvu koristi deklice pri razmisleku o (ne) objavi medijskih vsebin, ki bi jo lahko prizadele, neposredno pred objavami javnost opozorila tudi varuhinja.

Presodili smo, da moramo ukrepati na svojo pobudo. V okviru 2., 16. in 19. člena Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah smo menili, da je primer pomemben z vidika varstva konkretnih pravic in koristi prizadetega otroka ter s širšega vidika. Poleg velike zaskrbljenosti nad vse pogostejšimi zlorabami otrok v medijih smo upoštevali, da pravni red otrokom v takšnih in podobnih položajih za zdaj ne daje pravice do takojšnje pomoči ustrezno usposobljenega zagovornika njihovih pravic. Na Novinarsko častno razsodišče (NČR) smo naslovili pobudo, naj presodi o etičnosti ravnanja medijev, in ga pozvali, naj razmisli tudi o uporabi razpoložljivih ukrepov proti odgovornim. Menili smo, da so objave v očitnem nasprotju s koristmi otroka, zanje pa ni bilo videti prav nobenega javnega interesa.

Spor med starši, ki je ogrozil duševno zdravje otroka, zlasti pa izvršba in njene posledice gotovo pomenijo že pravo družinsko tragedijo. Vsakomur bi moralo biti jasno, da so (sodni) postopki, ki zadevajo varstvo koristi otrok, praviloma zaprti za javnost predvsem zaradi varstva njihovih koristi. Zato prispevki medijev, ki poročajo o prisilnem odvzemu otroka enemu od staršev in o njegovem duševnem stanju, ki terja namestitve v zdravstveno ustanovo, nedvomno obravnavajo temo, ki je prav posebej občutljiva. Ob tem Kodeks novinarske etike novinarjem nalaga prav posebno poklicno skrbnost oziroma obzirnost, in to tako pri objavi vsebine informacij kot načinu njihovega podajanja javnosti. Z vidika vseh okoliščin smo zato izrazili prepričanje, da je bil otrok v navedenih prispevkih brezobzirno zlorabljen kot objekt senzacionalističnega poročanja. Čeprav so imeli novinarji in uredniki pred objavo na podlagi vseh okoliščin še posebno veliko odgovornost in bi morali pokazati posebno poklicno skrbnost za varstvo koristi otrok, so zavestno spregledali celo jasno postavljene meje, na katere sta neposredno pred objavo opozorila sodišče in varuhinja. Ocenili smo, da je bil prevladujoči namen objave šokantnih novic le v ekonomskih motivih izdajateljev. Zato je prispevke mogoče označiti za brezobzirno izkoriščanje in celo za odkrito nasilje nad otrokom ter za primer posebno hude, zavestne in celo naklepne kršitve 22. točke Kodeksa.

NČR je našim trditvam o kršitvah Kodeksa pritrdilo, vendar ni sledilo našim predlogom za sprejetje drugih odločnejših ukrepov in sankcij, ki bi morda lahko s svojim splošnim preventivnim učinkom ustavile širjenje podobnih kršitev v slovenskih medijih. Menimo, da je bilo tudi to Varuhovo posredovanje nedvomno nujno, najbrž celo prelomno v smislu naših dolgoletnih prizadevanj, da bi problemu ustrezno pozornost namenila tudi vlada in zakonodajalec. Primer dovolj jasno pojasnjuje razloge za spremembo kazenskega zakonika, ki za takšna ravnanja od prejšnjega leta dalje predvideva dokaj stroge kazni.

Konvencija o otrokovih pravicah

16. člen

1. Noben otrok ne sme biti izpostavljen samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje, niti nezakonitim napadom za njegovo čast in ugled.

2. Otrok ima pravico do zakonitega varstva proti takšnemu vmešavanju ali napadom.

Kazenski zakonik

287. člen

2. Kdor objavi osebne podatke otroka, ki je udeleženec v sodnem, upravnem ali v kakršnemkoli drugem postopku, ali objavi druge informacije, na podlagi katerih bi bilo mogoče prepoznati njegovo identiteto, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zapornim do 3 let.

Zakon o nepravdnem postopku

38. člen

3. V postopkih za ureditev osebnih stanj in družinskih razmerij je javnost izključena.

Evelina Mlekuž, Dijaški dom Nova Gorica

Zagovornik – glas otroka

»Najpomembnejše mi je bilo prav to, da sem čutila zaupanje, in da ji je bilo pomembno, kaj mislim, predvsem pa, kaj čutim.«
Katarina, 15 let

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije je v sodelovanju z vladnimi in nevladnimi organizacijami ter predstavnikom otrok in mladih oblikoval delovno skupino, ki naj bi razvila obliko zagovorništva otrok z namenom okrepitve otroka z zagovornico ali zagovornikom takrat, ko je to zaradi varovanja njegovih koristi potrebno. To je še posebej nujno v primerih, ko ga starši ne morejo ali ne zmorejo ustrezno zastopati. Delovno skupino smo poimenovali Skupina za izvedbo pilotnega projekta in začeli projekt Zagovornik – glas otroka.

Zagovornica ali zagovornik (v nadaljevanju: zagovornik) je tisti, ki zastopa, posreduje ali govori namesto drugega – v našem primeru otroka ali mladostnika –, je njegov glas.

Temeljna naloga zagovornika je opolnomočenje otroka ali mladostnika (v nadaljevanju: otroka), kar pomeni, da otrok končno nastopa v vlogi subjekta v polnem pomenu besede (z vsemi pravicami, ki mu pripadajo). Ne govori o tem, kaj je najboljšo za otroka, ampak omogoča, da je otrok obveščen o stvareh, ki se tičejo njegovega življenja in o njih lahko izrazi svoje mnenje. Tako ga ščiti pred zlorabo in slabo prakso.

Cilji projekta:

- izoblikovati model zagovornika otrokovih pravic,
- omogočiti dostopnost in aktivno sodelovanje otrok v zadevah, ki se jih tičejo, v primerih, ko starši ne morejo ali ne zmorejo učinkovito zastopati njihovih interesov,
- vzpostaviti mrežo usposobljenih zagovornikov po celotni Sloveniji,
- oblikovati protokol ravnanja in standardov,
- umestiti zagovorništvo v zakonodajo,
- vzpostaviti neodvisni inštitut zagovorništva.

Kdo je zagovornik v projektu in komu je namenjen:

- zagovorniki so lahko le strokovnjakinje in strokovnjaki, ki imajo najmanj pet let izkušenj pri delu z otroki, so opravili izobraževanje (60 ur) in so vključeni v supervizijo in intervizijo,
- namenjen je otrokom in mladostnikom do 18. leta starosti,
- zagovornik nastopi, ko otrokovi starši ne morejo ali ne zmorejo ustrezno varovati njegovih pravic in koristi.

Kako priti do zagovornika?

Na potrebo po postavitvi zagovornika lahko opozori vsakdo, od otroka, staršev, znancev do institucije, po brezplačni telefonski številki Varuha človekovih pravic Republike Slovenije **080 15 30**.

Naloge zagovornika

Zagovornik zagotavlja možnost aktivnega sodelovanja otroka pri odločanju o njegovi usodi, otroka seznanja z vsemi informacijami, njegovimi možnostmi in izbirami, prepozna in skrbi za upoštevanje otrokovega mnenja, skrbi, da so varovane koristi otroka ali mladostnika v vseh zadevah, ki se ga tičejo.

Primeri za zagovornika

Zagovornike smo doslej postavili v primerih odločanja o zaupanju otroka in odločanja o stikih, v primerih nasilja nad otroki, vzgojnega ukrepa, odklanjanja namestitve otroka v rejniško družino ali zavod, suma spolne zlorabe, predodelitve otroka, odklanjanja stikov otrok z enim od staršev, težav pri poteku stikov, odvzema otrok in namestitve v zavodsko varstvo ali rejništvo, prenehanja rejništva in vrnitve otroka domov, zdravljenja otroka v pedopsihiatrični bolnišnici (trije primeri), pri premestitvi otrok v drugo rejniško družino, nenadnih spremembah v vedenju otroka – odklanjanje šole, beg, poskus samomora.

Pozitivni vtisi:

- Otrokom ob rednih srečanjih z zagovornikom omogočimo aktivno vlogo pri reševanju vprašanj, povezanih z njihovimi pravicami in koristmi.
- Zaradi postopnosti in pogostosti srečanj zagovornika z otrokom se vzpostavi zaupnost in lažje izražanje otroka.
- Opolnomočenje otroka – otrok ob pomoči zagovornika končno lahko nastopa v vlogi subjekta v polnem pomenu besede.
- Povečuje se kompetentnost otrok pri reševanju problematike in zaščiti njihovih pravic in koristi.
- Opazen je večji posluš za prepoznavanje otrokove volje, želje in potreb. Poudarek je tudi na nebesedni komunikaciji in posredovanju informacij otroku na njemu razumljiv način.
- Zagovornik ščiti otroka pred zlorabo in slabo prakso – opozarja na nejasnosti, pomanjkljivosti, na potrebo po razjasnitvi morebitnih vprašanj otroka ipd.
- Vloga zagovornika je še posebno pomembna v zapletenih primerih.
- Zagovornik je povezovalni člen med otrokom in različnimi institucijami.

- Zagovornik opozarja na pomanjkljivosti v praksi in zakonodaji.
- Opazno je, da je pomoč zagovornika precej uspešnejša in kratkotrajnejša, če je zgodnja.
- Prepoznavnost zagovornika – strokovne službe in starši vse več opozarjajo na potrebo po postavitvi zagovornika, v dveh primerih je opozoril tudi otrok.
- Institucije, ki so že sodelovale z zagovornikom, pozdravljajo delo zagovornika in pogosteje opozorijo na nove primere.
- Presenetljivo visok delež staršev soglaša s postavitvijo zagovornika otroku.

Seveda se v času poteka projekta srečujemo še z mnogimi težavami, ki bodo lahko odpravljene šele s sistemsko ureditvijo zagovorništva. Ob tem bi najbolj izpostavili težave, ki nastajajo zato, ker se otrok še vedno prepogosto obravnava kot objekt (nujna je sprememba v miselnosti tudi strokovnjakov), ker se ne postavlja korist otroka pred pravice staršev, pojavljajo se tudi težave pri postavitvi zagovornika v primerih, ko ni soglasja staršev, pri različnem razlaganju institucij glede vloge zagovornika, nezadostnem vključevanju zagovornikov v postopke idr.

Obraavnani primeri pri projektu Zagovornik – glas otroka

Pomoč enajstletnim dvojčicam z zagovornico

Pobudnica je Varuha človekovih pravic Republike Slovenije zaprosila za posredovanje, da se njeni mladoletni hčerki, ki sta ji bili odvzeti z odločbo centra za socialno delo, vrmeta domov. Menila je, da odvzem in hkrati prepoved stikov nikakor ni v korist otrok, saj sta nanjo močno navezani. S centrom nikakor ni hotela sodelovati in ob tem kot razlog navajala nezaupanje do strokovne delavke.

Po poizvedbi na pristojnem centru za socialno delo in pridobitvi potrebnih informacij je bilo razvidno, da je bil odvzem deklic nujen in vrnitev domov ne bi bila v njuno korist. Zaradi nenehnega pritiska matere nanju, da se morata vrniti domov,

sta bili zelo odklonilni do sodelovanja in v hudi stiski. Zato smo deklicama s soglasjem staršev postavili zagovornico.

Po našem posredovanju ter po postavitvi in aktivnem sodelovanju zagovornice je center določil drugo strokovno delavko, ki je obravnavala primer, in omogočil stike otrok z materjo. Sodelovanje otrok in matere s centrom za socialno delo se je začelo postopno izboljševati. Deklici in nekoliko pozneje tudi njuna mati so zagovornici zaupali. Mati se je nekoliko umirila, njen pritisk na deklici se je zmanjšal. Po nekajkratnih srečanjih, ko sta ugotovili, da ju zagovornica razume in resnično posreduje njuno mnenje in želje ter jima pomaga v okviru možnosti, sta deklici začeli sodelovati tudi s centrom za socialno delo. Strinjali sta se z ogledom stanovanjske skupine in bili pozneje – glede na to, da sta med možnostjo izbire zavoda ali rejniške družine izbrali zavod – nameščeni v stanovanjsko skupino vzgojnega zavoda. Pri tem sta sodelovali in ob navzočnosti zagovornice ob namestitvi ni bilo odpora.

Deklici sta se dobro vživeli in lepo napredujeta. K temu je vsekakor pripomoglo sodelovanje zagovornice, ki je omogočila, da sta bili zrelosti in zmožnostim primerno seznanjeni z razlogi za odvzem in namestitve ter z vsemi aktivnostmi in ob tem sta lahko prek zagovornice ves čas tudi aktivno sodelovali. Spremljala ju je tudi v času vživljanja v novo sredino, jima nudila podporo ob težkih in zanju bolečih dogodkih (poskus samomora matere, nasilje v družini idr.).

V tem primeru smo prejeli tudi odziv sodelujočih institucij, ki so vlogo zagovornice zelo pozitivno ocenile kot novo kakovost dela, tako za otroka, ki tako resnično prevzame vlogo sogovornika in aktivnega sodelovanja, kot tudi za institucijo, ki tako lahko uspešneje sledi koristim otroka.

Stiska otroka ob razvezi staršev

Namen postavitve zagovornice desetletni deklici je bil opolnomočenje otroka, ki v postopku razveze, v kateri sta mati in oče zahtevala, da se deklica zaupa njej oziroma njemu v varstvo in vzgojo, deklica pa ni imela moči niti socialne mreže, prek katere bi ji uspelo povedati, kaj čuti, kaj meni –, da bi jo odrasli slišali.

Deklica je v prvih srečanjih z zagovornico izražala zlasti bolečino in občutek krivde, da je bila ona razlog za prepire med starši. Šele, ko ji je zagovornica pomagala k razbremenitvi in ko je ugotovila, da ji resnično lahko zaupa, da brez njenega soglasja ne bo povedala naprej, ji je zaupala, da se ne želi seliti iz okolja, kjer je živel doslej, in da želi živeti pri očetu, z mamo pa imeti kar največ stikov. Skrbelo pa jo je, kako naj to mami pove, da je ne bi prizadela. S pomočjo zagovornice je to svojo željo povedala najprej mami in pozneje očetu. Mama ji je povedala, da želi, da bi živel pri njej, vendar jo razume in spoštuje njeno odločitev, da pa bo pri njej vedno dobrodošla. Po enem od srečanj z zagovornico se je s starši pogovorila tudi o svojem občutku krivde. Starši so bili nad tem presenečeni in ji povedali, da otroci niso nikoli krivi, če se starši prepirajo in na koncu razidejo.

Enajstletni deček v rejniški družini

Enajstletnemu dečku smo zaradi njegovega nenadnega zelo spremenjenega vedenja, vse pogostejših konfliktov in poslabšanja učnega uspeha poskušali pomagati z zagovornikom, ki naj bil v sodelovanju z njim pripomogel k iskanju razloga in na podlagi tega ustrezne pomoči. Glede na to, da so bile predstavljene spremembe še zlasti izrazite v prvih dneh po preživetem

vikendu pri mami, so bili tako rejnica kot center za socialno delo prepričani, da težave izhajajo iz domačega okolja, in so stike začeli omejevati.

V začetku je bil deček v pogovoru z zagovornikom zelo nekomunikativen, odgovarjal je le enozložno. Nekoliko ignorantski odnos je postopno, prek nekaterih aktivnosti skupaj z zagovornikom začel prehajati v vse bolj odprt odnos. Deček je pojasnil, da je bil razlog njegove ignorance do zagovornika v prepričanju, da je nesmiselno, da govori, saj tako nihče ne razume (ne sliši), kaj želi.

Iz pogovorov je bilo razvidno, da se želi vrniti domov in so težave po vikendih pri materi posledica njegove želje, da bi ostal doma, kar pa mu ne verjamejo. Zato je izgubil vso voljo do vsega. Zagovornik je iz pogovorov razbral še, da je med dečkovo materjo in rejnico napetost in ni bilo dialoga. V sodelovanju s centrom za socialno delo in na individualnih projektnih skupinah je predstavil dečkovo mnenje in predlagal aktivnosti v interesu otroka.

Center za socialno delo je upošteval dečkovo mnenje, povečevali so obseg stikov, začeli urejati odnos med dečkovo materjo in rejnico ter pridobili izvedensko mnenje.

Zagovornik ga je o vsem tekoče seznanjal in se z njim pogovarjal. Ko je deček uvidel, da je bil slišan in se je tudi obseg stikov večal, sta se njegovo vedenje in učni uspeh začela izboljševati. Tudi mati in rejnica sta začeli sodelovati, saj sta ugotovili, da obe želita delati v dobro otroka. Po koncu šolskega leta se je vrnil v domače okolje.

Več informacij o projektu ZAGOVORNIK – GLAS OTROKA

www.varuh-rs.si
info@varuh-rs.si
080 15 30
 (brezplačna številka)

Koordinatorica za območje
Centra za socialno delo LJUBLJANA
MOSTE – POLJE
 IRENA VRBIC,
 CSD Lj. Moste – Polje
Telefon: 01 587 34 23

Koordinatorica za območje
Centra za socialno delo
LJUBLJANA ŠIŠKA
 IRENA VELIC, CSD Ljubljana Šiška
Telefon: 01 583 98 28, 01 583 98 00

Koordinatorica za območje
Centra za socialno delo
NOVA GORICA
 MAJDA PUŠNAR,
 CSD Nova Gorica
Telefon: 05 33 02 918, 031 662 010

KONTAKT
Glavna koordinatorica:
 mag. MARTINA JENKOLE
 Varuh človekovih pravic RS
Telefon: 080 15 30

Koordinatorica za območje
Centra za socialno delo
SEŽANA
 ADRIJANA ŠPOLAD GRCA,
 CSD Sežana
Telefon: 05 707 42 13 ali 05 707 42 00

Koordinator za primere izven navedenih
območij:
 DOMEN RAKOVEC,
 CSD Kranj – Center za odvisnosti Kranj
Telefon: 041 62 63 36
 in
 MAJDA STRUC, ZPM Slovenije
Telefon: 051 630 388

Skupino za izvedbo projekta sestavljajo
predstavnice in predstavniki naslednjih organizacij:

Beli obroč Slovenije;
 CSD Ljubljana Moste-Polje;
 CSD Ljubljana Šiška;
 CSD Nova Gorica;
 CSD Sežana;
 Center za korekcijo sluha in govora Portorož;
 Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve;
 Ministrstvo za notranje zadeve;
 Mladinski dom Jarše;
 Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC;
 Predstavniki otrok in mladih;
 Svetovalni center za otroke, mladostnike
 in starše v Ljubljani;
 Skupnost centrov za socialno delo Slovenije;
 Varuh človekovih pravic RS;
 Združenja proti spolnemu zlorabljanju;
 Zveze prijateljev mladine Slovenije.

Mednarodna konferenca o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem, Ljubljana, 6. in 7. oktobra 2009

Otroci in njihove pravice so bili v središču mednarodne konference, ki smo jo v tednu otroka, 6. in 7. oktobra 2009, skupaj organizirali Državni zbor, Varuh človekovih pravic in Ministrstvo za zunanje zadeve. Konferenca, ki je potekala v Državnem zboru Republike Slovenije in katere častni pokrovitelj je bil predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk, je sodila v okvir slovenskega predsedovanja Odboru ministrov Sveta Evrope.

Na konferenci so sodelovali visoki politični predstavniki Republike Slovenije in Sveta Evrope, državnih institucij, strokovne javnosti in civilno-družbenih organizacij, aktivno pa so bili vključeni tudi otroci in mladostniki, ki so posredovali svoje poglede in sporočila.

Konferenca, ki jo je bilo mogoče v živo spremljati na 3. parlamentarnem programu TV Slovenija, je bila razdeljena na tri vsebinske sklope:

- Izobraževanje o pravicah otrok
- Pravica do zaščite pred nasiljem
- Dejavnosti Sveta Evrope in Vlade Republike Slovenije

Objavljamo uvodne misli varuhinje dr. Zdenke Čebašek - Travnik in zaključne misli namestnika varuhinje Toneta Dolčiča.

Program konference ter nekateri govori in prispevki so objavljeni na spletnih straneh Varuha človekovih pravic www.varuh-rs.si.

Na sliki: predsednik Republike Slovenije **dr. Danilo Türk**, predsednik Državnega zbora **dr. Pavel Gantar**, komisar Sveta Evrope za človekove pravice **Thomas Hammarberg**, varuhinja človekovih pravic **dr. Zdenka Čebašek - Travnik** in minister za delo, družino in socialne zadeve **dr. Ivan Svetlik** ob prevzemu klobukov s sporočili otrok.

Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, dr. med. varuhinja človekovih pravic Republike Slovenije

Izveček iz govora na mednarodni konferenci o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem

Slovenija je ena od držav, ki nima posebnega varuha otrokovih pravic. Naloge tega organa opravlja Varuh človekovih pravic RS, ki ga v tem mandatu vodi varuhinja ob pomoči štirih namestnikov. Eden od njih, Tone Dolčič, opravlja tudi naloge s področja otrokovih pravic in aktivno deluje v združenju ENOC (European Network of Ombudspersons for Children).

Kot zdravnica, specialistka psihiatrije, sodna izvedenka in družinska terapevtka, kar sem bila pred izvolitvijo za varuhinjo, sem dobro spoznala vse oblike nasilja, ki pretijo otrokom v današnjem svetu. Zato sem problematiko vseh vrst nasilja postavila med prioritete svojega dela. Seveda pa se je Varuh človekovih pravic RS kot institucija zavzemal za otrokove pravice že leta pred mojim prihodom. Tako je leta 2003 dal pobudo za sprejetje Zakona o preprečevanju nasilja v družini, ki je bil pet let pozneje, torej leta 2008, tudi sprejet. Menim, da je sprejetje tega zakona odločilno prispevalo k temu, da nasilje bolje prepoznavamo in smo lahko pri omejevanju in preprečevanju družinskega nasilja učinkovitejši.

S stališča otrok ni toliko pomembno, da se kršitve odpravljajo in storilci preganjajo, kot to, da do kršitev sploh ne bi bilo, da bi se torej odpravljali vzroki zanje. Za preprečevanje posegov v pravice otrok je najpomembnejše, da otroci vedo za svoje pravice in kako jih lahko uveljavljajo. Pri tem jim moramo pomagati odrasli kot posamezniki ali združeni v nevladne organizacije in društva, ki na tem področju opravljajo izjemno pomembno delo in izkazujejo svojo prizadevnost, željo po pomoči otrokom in seveda znanje.

Naša konferenca potrjuje še eno vrednoto, pomembno za otroke in mladostnike. Namreč, da se moramo o težavah pogovarjati skupaj, da se lahko slišimo in dogovorimo, kako naprej. Da sprejmemo vsak svoje obveznosti in dolžnosti in jih tudi uresničujemo. Zato posebej pozdravljam otroke in mladostnike, ki bodo danes in jutri z nami. Poseben pozdrav namenjam tudi gluhim in naglušnim, ki lahko našo konferenco aktivno spremljajo s pomočjo prevajalcev za glasovni jezik.

V času te konference poteka javna razprava o predlogu novega Družinskega zakonika. V preteklih letih smo pri mnogih Varuhovih opozorilih prejeli zagotovila, da se bodo vprašanja ustrezno uredila s prihajajočim Družinskim zakonikom. Zato so naša pričakovanja velika. Pomanjkljiva in neustrezna zakonodaja ali njena neučinkovita implementacija lahko prispevajo h kršitvam otrokovih pravic, zato se obljubljeni zakonske novosti veselimo. Še posebej pozdravljamo odločitev, da se v zakoniku prvič v tudi v Sloveniji prepove telesno kaznovanje otrok.

(celoten govor je dosegljiv na spletnih straneh www.varuh-rs.si)

DROGE IN ODVISNOST

Telefoni za otroke in mladostnike

Odsev se sliši

Telefon: 080 63 73

Odgovori v zvezi z odvisnostmi (alkohol, droge, igre na srečo, kajenje)

Telefonska številka je brezplačna.

Na voljo je vsak delovnik od 14.00 do 16.00 ter od 19.00 do 21.00.

E-naslov: info@ustanova-odsevseslisi.si

Up – Društvo za pomoč zasvojenecem in njihovim svojcem

Svetovanje, pomoč in preventiva v zvezi z uživanjem nedovoljenih drog

Telefon: 01 434 25 70

Na voljo je od ponedeljka do četrta od 10.00 do 15.00, ob petkih od 10.00 do 12.00.

E-naslov: drustvo.up@siol.net

Projekt človek

Telefon: 01 425 12 14

Za eksperimentatorje ali zelo mlade uživalce drog. Na voljo je v torek, sredo in četrtek od 12.00 do 15.00.

E-naslov: mladi.lj@projektclovek.si

Stigma

Svetovanje v zvezi z drogami, aidsom in varnejšo spolnostjo

Telefon: 01 430 12 00

Na voljo je vsak delovnik od 8.00 do 16.00.

E-naslov: drustvo.stigma@siol.net

SPLOŠNI TELEFON

Telefoni za otroke in mladostnike

TOM – Telefon za otroke in mladostnike

Telefon: 080 1234

Edini splošni telefon za otroke in mladostnike v Sloveniji

Telefonska številka je brezplačna.

Na voljo je vsak dan od 12.00 do 20.00; telefonsko številko 080 1234 so izbrali otroci.

E-naslov: tom@zpms.si

Spletna stran: www.e-tom.si

Tone Dolčič namestnik varuhinje človekovih pravic

Izveček iz govora na mednarodni konferenci o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem

V tem zaključnem prispevku na konferenci žal ni mogoče povzeti vseh vsebin, s katerimi smo se seznanili, zato bomo vse pisne prispevke objavili na spletni strani Varuha človekovih pravic, www.varuh-rs.si.

Ko smo začeli pogovore o vsebini in organizaciji konference, ki jo končujemo, smo želeli zagotoviti, da konferenca ne bo le zunanja predstava ob okrogli obletnici sprejema Konvencije ZN o otrokovih pravicah, temveč za vse poučna predstavitev različnih pogledov na vprašanje uresničevanja otrokovih pravic ter iskanje novih poti pri preprečevanju nasilja kot ene najhujših kršitev človekovih pravic.

Konferenca nam je pomagala odkriti nekatere težave, s katerimi se srečujemo vsi, ki se tako ali drugače ukvarjamo z varovanjem otrokovih pravic. Pri tem je seveda razumljivo, da nevladne organizacije tudi drugače vidijo in obravnavajo posamezne pravice in njihove kršitve kot pristojni državni organi. Iz predstavljenih izkušenj bomo poskušali ugotoviti nove oziroma boljše poti in načine obravnavanja otrokovih pravic, ki bodo zagotavljale uresničitev njihove največje koristi. Zlasti prispevki otrok na konferenci so pripomogli k ugotovitvi, da le število ljudi, ki se s posameznim področjem ukvarjajo, ni edino, kar šteje. Štejejo tudi volja, zagnanost, želja in znanje. Predvsem pa nas k nadaljnjemu delu zavezuje njihovo mnenje, da so s svojimi pravicami še premalo seznanjeni.

S stališča varovanja pravic otrok ni toliko pomembno, da se kršitve preganjajo in odpravljajo njihove posledice, kot to, da kršitev sploh ni in se odpravljajo njihovi vzroki. Za preprečevanje posegov v pravice otrok je najpomembnejša ozaveščenost otrok o tem, kakšne pravice jim pripadajo in kako jih lahko uveljavljajo, ozaveščenost tistih, ki bi lahko v pravice otrok posegali, in ozaveščenost vseh, ki se z zaščito pravic otrok kakor koli ukvarjamo.

Boj proti nasilju nad otroki je hkrati tudi boj proti nasilju na sploh. Gotovo je to boj, ki mu ni videti konca, saj je nasilje mogoče zaznati kot stalnico v človeški družbi. Ravno zato je pomembno nasilje prepoznati, poznati njegove vzroke in se s skupnimi močmi boriti, da ga kar najbolj zmanjšujemo in v vseh primerih, ko nam to spodleti, hitro in učinkovito odpravljamo posledice tega nasilja. Vsak korak šteje.

Premajhno upoštevanje želja in pogledov otrok v vseh postopkih pomeni, da bomo težko sprejeli odločitev, ki bo otrokom v največjo korist. Predlog novega družinskega zakonika prinaša zastopnika otroka, ki bo otroški glas okrepil. Prepričan sem, da bo glas otrok kot ranljive družbene skupine okrepila tudi današnja konferenca. Želimo si, da bi njeno sporočilo slišali mnogi otroci in predvsem odrasli. Vsekakor pa pričakujemo, da bodo za mnenje o predlaganih zakonskih novostih vprašani tudi otroci.

Menim pa, da je ključno sporočilo konference predvsem v tem, da za še tako težke probleme obstajajo rešitve. Te rešitve lahko odgovorni poiščemo in uresničimo le s skupnim delom, predvsem pa s sodelovanjem tistih, o katerih odločamo. Otrok.

(celoten govor je dosegljiv na spletnih straneh www.varuh-rs.si)

»Zavedam se, da pravna sredstva nikakor ne bodo zadostovala, in priznavam, da ni mogoče vsega urediti z zakonom ali preprečiti s kaznovalno politiko. Za zmanjševanje in odpravo oblik nasilja nad otroki je pomembno tudi izobraževanje in ozaveščanje javnosti, medijev, staršev in skrbnikov o pravicah otrok.«

Dr. Danilo Turk
predsednik RS

(iz govora na Mednarodni konferenci o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem, ki je bila v Ljubljani, 6. in 7. oktobra 2009)

VARUH, Brezplačni bilten Varuha človekovih pravic RS, številka 13, november 2009

Izdajatelj: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije
Pri pripravi biltena so sodelovali: Tone Dolčič, namestnik varuhinje, mag. Martina Jenkole, Liana Kalčina, Nataša Kuzmič, Brigita Urh, Lan Vošnjak
Lektorica: Nataša Purkat
Korektor: Jože Marovt
Ilustracije na obeh plakatih: Matjaž Schmidt
Slike likovnih in fotografskih del so nagrajena dela učencev, ki so sodelovali na natečaju Evropa v šoli, z naslovom »Imam idejo«, v šolskem letu 2008/2009. Natečaj vodi Nacionalni odbor pri ZPMS.

Fotografije z mednarodne konference: Višja strokovna šola Sežana, smer Fotografija. Avtorji fotografij: Martina Kofol, Miha Matavž, Matia Ščukovt.
Fotografija varuhinje na naslovnici biltena: Foto Bobo
Oblikovanje: arnoldvuga+
Tisk: Impress, d. d., Ivančna Gorica
Naklada: 10.000 izvodov

ISSN 1581-8039

Bilten je objavljen na spletnih straneh Varuha človekovih pravic: www.varuh-rs.si

informacije

Varuh človekovih pravic RS
Dunajska cesta 56, 1109 Ljubljana
E-naslov: info@varuh-rs.si
www.varuh-rs.si

Telefon: + 386 1475 00 50
Brezplačni telefon: 080 15 30
Faks: + 386 1475 00 40